

LADAKALNIS

3 (78)

AUKŠTAITIJOS NACIONALINIO PARKO LEIDINYS

2003 m.
liepa - rugsėjis

**ŠIAME
NUMERYJE
SKAITYKITE:**

**Atradimai parko
girių takuose**

**Ginučių muzikantų
gyvenimas**

**Kur medutis per
barzdą varvėjo...**

**1863-ųjų sukilėlių
žygio dainos aidai**

TURINYS

PARKO GIRIŲ TAKAIS

B. Šablevičius, T. Masiulis	Uralinės pelėdos – mūsų faunos dalis	2 psl.
A. Survilaitė	Balčio gamtinio rezervato biologinės įvairovės struktūra: augalija	4 psl.
B. Šablevičius	Nakvišinis sfinksas	6 psl.
I. Gruodienė	Ar išnykus reliktiniams vėžiagyviams, seliavoms negresia badas?	8 psl.
R. Šimkūnas	Jaunystės prisiminimų ieškau Ginučiuose	12 psl.
D. Savickaitė	Skambanti tyla	13 psl.
VOLUNGĖ		
L. Šidla	Kaimo kronikos. Boba, sumaišiau...	10 psl.

KRONIKA

D. Savickaitė	Medkopio pabaigos (Žolinės) šventė Senovinės bitininkystės muziejuje	14 psl.
L. Grudzinskas	1863 metų sukilio paminėjimas prie kapinaičių Minčios gироje ir Minčios malūne	16 psl.

PARKO GIRIŲ TAKAIS

URALINĖS PELĖDOS – MŪSŲ FAUNOS DALIS

1. Kas yra tos uralinės pelėdos?

2. Jos gyvena Uralo kalnuose ar Lietuvoje?

3. Kodėl turime žinoti apie kažokias pelėdas, jei ir be jų problemų iki kailo?!

Mažai kas apie tokią pelędą "veislę" girdėjo.

Gal jos tolį Urale? Taip, ir ten. Tokį vardą (*Uralskaja nejasyt Strix uralensis*) šitiems išpūdingiemis paukščiams davė rusų gamtininkas P.Pallas, pirmą kartą pasaulyje, 1771m., juos aprašės kaip

naują gyvūnų rūšį. Pasirodo, uralinės pelėdos (UP) tebegyvena ir Lietuvoje. T.Ivanauskas rašė, kad 19 a. jos Lietuvoje buvo dažnos. Na, žinoma! Nesusiku suvokti, kad brandžios, ekologiškai mažai sužalotos ir todėl gyvybingos giriros užė

mūsų žemėje 1800 – 1900 metais. (Kokia silpnajęgė buvo carinė Rusija, palyginus su dabartinės gimtiosios valdžios miškų naikinimo politika!) Bet per visą 20 a. UP Lietuvoje buvo tik "teorine rūšimi".

Ornitologai, neturėjė praktinių igūdžių, kartais sakydavo jas girdėjė Akmenės, Zarasų, Švenčionių ir kt. rajonuose. Apsirikioti labai lengva. Štai pavyzdžiai. ANP darbuotojas V.Danilevičius 1997m. stebėjo šviesiai pilkā pelėdą Minčios giroje. Galėjo būti UP, nors greičiausiai tai buvo naminės pelėdos pilkoji forma. Atskirti galima pagal detales. Aš pats 1980m. šalia sengirės degimo išklaušiai UP patelės balsą. Bet tai galėjo būti ir didžiojo

apuoko "lojimas". Nepatyrusių ornitologų informacija labai nepatikima. Todėl irodyti UP gyvenimą ir veisimąsi Lietuvoje tapo būtina.

Mano pirmosios kaktomušos su UP īvyko 1981 ir 1983m. Estijoje. Tada iš arti grožėjausi jomis, dalyvavau jų pavasariniuose koncertuose, stebėjau gyvenimą prie lizdo su peladziukais. Po tokio patyrimo tikėjaus jas užklupti ir mūsų Ažvinčių

Nukelta į 3 psl.

URALINĖS PELĖDOS – MŪSU FAUNOS DALIS

Atkelta iš 2 psl.
girioje. Uralinėms pasiūliau gerų inkilų, stambią lizdą, bet jie liko tušti. Per 24 metus (1979-2003) jų perėjimo faktų neturėjome ne tik iš mūsų, bet ir didžiosios Labanoro girios ar Gražutės miškų. Atrodo, visos tos

laisvai skraidyti. Bet pelėdoms atrodo kitaip... Jos sugeba išauginti jauniklius, kol žolė nespėjo užgožti žemės paviršiaus.

...Kovo vidury, užsnigtoje ir pilnaties šviesa užlietoje Biržų girioje, višikoje tyloje jau aidi dus-

kilogramo svorio, ir todėl labai drąsus paukščiai. Ginant lizdą, jie tampa karingai agresyvūs. Štai, anglų fotografas E.Hoskingui uralinė pelėda iškabino aki, o baltarusių kolegą V.Ivanovskį ji taip apdraskė nagais, jog šis gydėsi nuo krauso užkrėtimu. Taigi, pagal lietuvių tautinę savimonę išeitų, kad šias pelėdas reikia labai gerbti, nes jų reikia bijoti.

2003 m. Biržų girioje radome 9 lizdus ir išsekėme mažiausiai 3 poras uralinių pelėdų su lizdais. Nė vienam iš jų pelėdos neperėjo – pasitaikė pelinių graužikų depresijos metai. Esant alkamam pavasariui, šios įnorringos pelėdos nesuformuoja kiaušinių. Vienam lizde ir prie jo uralinės pelėdos laikėsi ypač atkakliai – net 2,5 mėnesio. Seno ir dide-

lio lizdo gūžtoje patelė iškapstė 15-17 cm gylio duobutę kiaušinams (mato R.Treinys), deja... Prie kitų lizdų pelėdų poros buvo silpnai prisiriše, nes ten ne kaskart jas užtikdavome. Iš pradžiu tai buvo nesuprantama, kodėl.

9 kvartalų dydžio giros plote nustatėme 6 (!) salygines UP poras – pagal patelių skaičių. (O kiek porų yra visoje Biržų girioje? Paaiškėtų tik po daugkartinių apskaitų, registruojant abiejų lyčių pelėdų balsus III – V mėnesiais. Praktiškai tas labai sunkiai įvykdoma.) Jau vien pagal tai galima spręsti apie sveiką, gyvybingą vietinę Biržų girios UP populiaciją, kuri tėra
Nukelta i 7 psl.

Uralinė pelėda.

Nuot. B. Šablevičiaus

vietos atitinka UP ekologinius reikalavimus: įvairių tipų miškai, mažai brūzgynu, sausos, mažažolės kirtaviečių ar gaisraviečių aikštės, beveik nėra zoologinių prieš (vištvanagis ir, gal būt, kiaunė). Bet uralinių pelėdų ten lyg ir nėra. Kažkuo netinka turtingoji Labanoro giria!

Užtat jos apgyvendino peršlapusią tankią, brūzgyninę Biržų girą. Šis miško masyvas neplačiu, iki 8 km ruožu tęsiasi apie 30 km. Ir po visą šį plotą UP skraido! Tačiau tai nepalengvina, o apsunkina ornitologo darbą. Po Biržų girios medynus nepavaikštinėsi, kaip po mūsų Ažvinčius, nes juose nėra ne tik kelių, bet ir takelių. Pagal suomių, rusų ornitologų patirtį išeitų, kad Biržų giria netinkama uralinėms pelėdoms gyventi. Dėl vešlios žolinės augalijos ir tankaus trako jos negalėtų medžioti pelinių graužikų ar net laisvai

lūs, žemo tono uralinių pelėdų ūbavimai ir būbsėjimai. Tada bežadėje girioje atrodo, kad joje gyvena tik pelėdos, o visi kiti gyvieji žuvo žiemos šalčiuose. Taigi, pelėdinis sezonas prasideda! Kiekviena pelėdų pora pasirenka seną lizdą ar uoksą su plačia miško teritorija aplinkui ir garsais įrodinėja nuosavybės teises į ją – šūkauja teritoriniais balsais, o savo poros partnerei patinėlis skiria kitokį – tuoktuvinį – balsą. Neretai abu patinėliai susitinka ant savų teritorijų ribos ir balsais įspėja viens kitą nepažeisti – "sienos". Šiaip pelėdos yra beveik nepastebimos, o uralinėmis galima grožėtis nuo aušros iki saulei pakylant. Tada jos balsingos, žemai skraido, nieko nesibaido, ūbauja, net atlieka veisimosi darbus, t.y. jos net neįtaria, kad be jų egzistuoja ir žmonių civilizacija.

UP yra stambūs, apie

Inkilas uralinei pelėdai Biržų rajone. Nuot. B. Šablevičiaus

Balčio gamtinio rezervato biologinės įvairovės struktūra

AUGALIJĄ

Šiuo straipsniu tēsiamas pasakojimas apie Balčio gamtinio rezervato (BGR) biologinę įvairovę (pradžia 2003 m. LadaKalnis Nr. 1(76)).

Jau anksčiau detaliai aprašyta: kada ir kaip buvo įkurtas rezervatas; kokios sudėties medynai tame vyrauja; kokie biotopai salygoja tam tikrų rūšių paplitimą rezervato teritorijoje; kokie retieji paukščiai čia yra stebetėti. Norint geriau pažinti BGR biologinę įvairovę reikia, nors trumpai, apžvelgti rezervato augaliją. Augalai gali labai daug papasakoti apie miško dabartį, nuvesti į šimtametę praeitį, parodyti mūsų ateitį, tereikia tik mokėti skaityti Gamtos parašytą knygą.

Balčio gamtinio rezervato „širdis“ – termokarstinės kilmės Balčio ežeras. Jis stebina ne tik švariu vandeniu, bet ir gražiais, stačiais šlaitais apaugusiais jaunu medynu. Daugiau kaip 70% rezervatinio miško yra 50 – 60 metų amžiaus. Jauni miškai (ypač sausi žaliašliai) nepasižymi didele biologine įvairove. Juose labai retai randamos retesnių augalų rūšys. Tokiuose medynuose vyrauja visiems gerai pažįstami uogakrūmiai –

mėlynės, bruknės, bei ti-pinės pušynų rūšys – pievinių kūpolis (*Melampyrum pratense*), plaukuotasis kiškiagrikis (*Luzula pilosa*), šilinis viržis (*Calluna vulgaris*) ir kt. Iprastai šie augalai yra ne tik dažni, bet ir užima didelius plotus. Vykdant BGR inventoriaciją buvo atliekami fitocenologiniai (augalų bendrijos) aprašymai. Juose užfiksuota apie 70 augalų rūšių, iš jų tik 29 rūšys yra dažnos ir gausios rezervato medynų plotuose. Likusios rūšys yra įvardijamos kaip atsitiktinės, kurios nėra prierašios šio tipo miškams ir yra randamos įvairose augalų bendriose.

Tik nedidelė dalis (apie 6%) rezervato medynų yra pasiekę biologinę brandą. Senojo miško frag-

Balčio ežeras.

mentai yra labai vertingi. Jie sudaro atsvarą dideiliems jaunuolynų plotams. Žmogus net nebūdamas gamtininku gali lengvai pastebeti kuo skiriasi BGR topies tipo, bet skirtingo amžiaus medynai. Sengirės sklypuose yra daugiau natūraliam miškui būdingų elementų: stambiu virtuolių, sausuolių, uoksinių medžių, aukštų stuobrių. Cia gali gyventi tos augalų ir gyvūnų rūšys, kurios viudutinio amžiaus ūkiniuose miškuose neranda sau tinkamos ekologinės nišos (buveinės), todėl yra pasmerktos išnykti. Kiekviena gyvybės forma Gamtoje turėti savo laiką ir vietą. Atimdamai iš medžio du trečdalius jo amžiaus, kažką atimame ir iš aplinkos, kurioje net žuvęs organizmas

atlieka svarbų vaidmenį.

Didžioji dalis miškų, kuriuos mes matome, kuriuose vaikstome, kuriais džiaugiamės, téra tik žemės plotai apaugę medžiais. Juose nėra tų gamtinų verstybių, kuriomis pasižymi brandus arba savaime susiformavęs miškas. Žmogus negali pasodinti miško. Jis tegali pasodinti daug me-

tovesnių aplinkos salygų, yra mažiau pažeidžiama, todėl stabilesnė. Ežero pakrantėje auga paprastoji nendrė (*Phragmites australis*) ir keletas rūšių viksvų (*Carex spp.*), pavieniai baliniai asiūkliai (*Equisetum fluviatile*). Hidrohelofitai ir helohelofitai (pakrantės augalai) nesudaro ištisinės juostos, o želia siaurais, fragmentiškais ruoželiais. Idomu, kad Balčio ežere nepamatysite mums iprastų nimfeidų – lūgnii, vandens lelijų. Vietoje jų plūduriuoja plūduriuojančiosios plūdės (*Potamogeton natans*) lapai. Ežero ilankų užpelkėjimuose auga: paprastoji spanguolė (*Oxycoccus palustris*), siauralapė balžuva (*Andromeda polifolia*), apskritalapė sau-lašarė (*Drosera rotundifolia*). Labai idomus ir netiketas radinys – skėtinė širdažolė (*Centaurium erythraea*). ANP šis augalas yra retas. Prie Balčio ežero rastas vienas žydintis stiebas. Čia paminėta tik nedidelė dalis vandens augalų, kurie auga rezervatiname Balčio ežere, ir jo pakrantėse.

Savitų vandens augalų grupę sudaro dumbliai. Jų tyrimus gali atlikti tik šios srities specialistai – algologai.

2002 m. BGR vykusių inventoriacijos metu buvo rasta 268 aukštesniųjų augalų rūsių iš 68 šeimų.

Gausiausios rezervato augalų šeimos: erikinių – 14 rūš., pupinių – 15 rūš., viksvinių – 19 rūš., varpiinių – 20 rūš., astrinių – 25 rūšys.

Balčio gamtiname rezervate – rastos 3. augalų rūšys iš LRK. Dvi rūšys

Nukelta į 5 psl.

Balčio gamtinio rezervato biologinės įvairovės struktūra

AUGALIA

Atkelta iš 4 psl.

priskiriamos 5 retumo kategorijai, tai – statusis atgiris (*Huperzia selago*) bei vėjalandė šilagėlė (*Pulsatilla patens*) ir viena rūsis 2 retumo kategorijai, tai – siauralapė smiltė (*Arenaria saxatilis*). Iš viso rasta 12 saugomų rūsių augimviečių. Visos retosios augalų rūsys rezervate nėra gausios. Jų populiacijų (augančių grupių) būklė nėra stabili. Gausumas kiekvienais metais svyruoja.

Vėjalandė šilagėlė – atvirų vietų: retų pušynų, pamiskių, kirtaviečių augalas. Gana tankus, vidutinio amžiaus, medynas stumia rūsių iš miško pakraščius prie pakelių, ant kvartalinių. Ateityje nedidelės rūšies populiacijos gali išsilaikti natūraliai susidarančiose sestančio medyno retmėse arba nedidelėse pakelių aikštelėse.

Siauralapė smiltė – mažai ištirtas augalas, augantis atvirose ir smėlėtose vietose. Smiltės nykimo priežastys rezervato teritorijoje nėra aiškios. Galima tik spėlioti, kad besikeičiančios aplinkos sąlygos (apšvietimas, kitų augalų konkurencija) neigiamai veikia labai mažas ir nestabilias rūšies populiacijas. Siauralapės smiltės žydičių stiebų gausumas BGR svyruoja nuo 40 iki 3 vienetų.

Statusis atgiris rezervate yra rastas prieš

metus. Todėl tikslų duomenų apie augalo būklės kaitą saugomoje teritorijoje nėra. Tai – kažkada čia augusio brandaus miško reliktinė rūsis. Iškirtus mišką pasikeitė vietovės mikroklimatas, todėl statusis atgiris, augantis nedideliais kupsteliais, išliko tik keliose unksmėtose ir drėgnose pietinės ežero pakrantės vietose.

Inventorizuojant BGR augaliją buvo rasta apie 10 rūsių samanų. Šis skaičius nėra galutinis. Samanų sandara ir biologija labai skiriasi nuo mums išprastų aukštessniųjų augalų, todėl jų apibūdinimas yra žymiai sudėtingesnis procesas, reikalaujantis daugiau laiko ir patirties. Planuojama surinkti BGR samanų herbariumą, kurį apibūdinti padėtų Botanikos instituto samanų specialistai (briologai).

Viena iš įdomesnių samanų, augančių Balčio gamtiname rezervate, yra **melsvoji balzganė** (*Leucobryum glaucum*). Ją labai lengva atpažinti iš iškilių, tankių, beveik pusrutuliškai išgaubtų, melsvai žalių kupstų. ANP ši samana nėra reta, tačiau nedaug kur ji sudaro tokius didelius, išraiškingus ir gražius kupstelius kaip čia. Augalas ypatingas dar ir tuo, kad labai seni ir dideli kupstai yra vertinami kaip natūralių, ilgai toje pačioje vietoje augančių miškų indikatoriai. Iši-

vaizduokite, kad prieš šimtą metų Balčio ežero pakrantėje ošė šimtametės pušys. Dabar iš senojo miško yra belikę tik nedidelės sengirės fragmentai išsidėstę palei šiaurystinę ežero pakrantę. Po išlikusioms senomis pušimis, kurių amžius siekia iki 160 metų, galima rasti augančią balzganę ir kitas retesnės augalų rūsies: **vienaižiedė žemoklė** (*Moneses uniflora*), **lieknaja pluke** (*Anemone sylvestris*). Apžiūrinėdami senojo medyno fragmentus ir analizuodami pavienių augalų rūsių paplitimą mes galime išivaizduoti, kaip atrodė kažkada čia augęs miškas.

I bendrą rezervato augalijos sąrašą yra išnytos 8 kultūrinės - dekoratyvinės augalų rūsies (introduktai). Pastabesnis žmogus prie Balčio ežero gali pamatyti pavienes **Bankso pušis** (*Pinus banksiana*). Si pušų rūsis yra ne mūsų krašto floros atstovas. Beveik prieš šimtą metų ji pirmą kartą išeista Lietuvos medynuose. Bankso pušis gyvena iki 100 metų, - tai yra per pusę mažiau nei paprastojo pušis. Dabar galime tik spėlioti: kodėl ir kaip šie augalai atsiraudo rezervate. Gal tai klaida, o gal miškininkų eksperimentas.

BGR auga ir daugiau augalų, kuriuos čia atnešė žmogus. Vakarinėje Balčio ežero pakrantėje yra nedidelė aikštelė,

tai – buvusios sodybvietas teritorija. Mes nežinome nei kas, nei kada čia gyveno. Nedideliamė pusės hektaro plote auga seni alyvų ir serbentų krūmai, obelys, didžiulės tuopos. Ten kur seniau buvo daržas dabar karliauja **paprastasis varputis** (*Elytrigia repens*), o krūmynuose slapstosi **didžioji dilgėlė** (*Urtica dioica*). Apžiūréjus aikštelėje augančius augalus, galima nuspėti buvusios sodybos išplanavimą. Akivaizdu, kad mažiausiai žmogaus ūkinės veiklos paliesta yra šiaurinis pievutės parkaštys. Čia galima rasti įdomių ir apyrečių augalų, kurie tikrai nėra žmogaus ūkio palydovai, tai – **paprastasis varpenis** (*Botrycium lunaria*), **alpinis dobilas** (*Trifolium alpestre*), **paprastoji vingiorykštė** (*Filipendula vulgaris*), **varpotoji veronika** (*Veronica spicata*).

BGR teritorijoje vykstant natūraliems gamtiniam procesams, kurių netrikdo ir neriboja žmogaus ūkinė veikla, formuoja naujos ekologinės nišos. Senstantys ir džiūstantys medžiai, virtuoliai ir retmės grąžina miško bendrijai natūralumą bei praturtina rezervato bioįvairovę naujomis rūšimis. Dabar ne tik Balčio ežeras, bet ir aplink jį esantis apsauginis miškas tampa vertingu natūralios gamtos kampliu.

Asta SURVILAITĖ

Nakvišinis sfinksas

Šis sfinksas – nauja gyvūnų rūsis Lietuvos faunoje. Prof.R.Kazlausko drugių atlase (1984) ir dr. P.Ivinskio Lietuvos drugių sąraše (1993) šio sfinkso dar nėra. Todėl neturime ir jo lietuviško vardo. Čia jį vadiniu nakvišiniu sfinksu, sekdamas tradiciją Lietuvoje sfinksus vadinti pagal jų mitybinius augalus.

Rūšies registracija Lietuvoje turi trumpą istoriją. Entomologas V.Pacevičius teigia šį sfinksą suradęs šalia Pabradės 1980 m. Tačiau atradėjas šio įvykio spaudoje neskelbė, todėl nežinome, kiek išsirito drugių ir koks jų likimas. Informacija liko privati. Keista, kad mūsų drugių specialistai nesusidomėjo neeiliniu radiniu. Pagaliau 2000 07 16d. man pačiam teko rasti šio sfinkso vikšrą Pailgio geležinkelio stotelėje (Švenčionių r.) ant dvimetės nakvišos *Oenothera biennis*. Net iš tolo atkreipiau dėmesį į dunksantį juodą stagarą ant stiebo. Vikšro neatpažinai – nebuvau jo matęs. Nors kūno gale ra-

go neturėjo, tačiau vikšro forma bylojo ji esant sfinksu. Pasitelkus apibūdintojus, nesunkiai nustačiau jo rūšį. Bet laukė du apmaudūs dalykai: drugininkai ir vėl ilgai nenojėjo pripažinti radinio, o kambarį baigtas auginti vikšras žuvo lėliukėje...

Tačiau 2002 m birželio-liepos mėnesiais atradimų laimė pasikartojo su kaupu. Aukštaitijos nacionaliniame parke, 1,5 ha ploto dirvone, pilname žydinčių nakvišų, šių sfinksų ēmiau ieškoti kryptingai. Per 24 dienų laikotarpį (06.29-07.22 d.) radau 7 vikšrus. Vienas iš jų ką tik buvo užaugęs ir nulipęs žemėn, nes radau nugraužtus lapus, žiedus ir ištrigusius jo ekskrementus. Pirmasis vikšrelis išsirito apie 06.22d. Taigi, kiaušinėlis buvo padėtas apie 06.15d. Štai kada skraidė tas mūsų krašto naujakurys! 07.04d. radau dar 2 vikšrus, pirmojo tikruosius brolius, nes buvo vienodo dydžio. 07.8d. radau dar vieną, vieną mažą. Tačiau bėda: pats pirmasis, augęs kam-

baryje, per neapdairumą (mano ir jo) įkrito į vandenį ir prigėrė. Iš keturių vikšrų liko trys. Bet 07.22d. – vėl 2 nauji vikšrai. Vienas stambus

tamsiai rudų taškelį, kurie grupuoja i mažas grupes ir taip susidaro bendrą rūdą spalvą, matomą iš tolo. Bet mažas vikšrelis dar būna blankiai

Nakvišinis sfinksas.

Nuotr. B. Šablevičiaus

Žydinčių nakvišų laukas.

Nuotr. B. Šablevičiaus

rudas 8 cm ilgio, kitas mažytis, žalias. Šis tebuvo 6-7 d. amžiaus, išsirito apie 07.15d. Užaugo ir maiintis baigė 07.30d. Taigi, vikšro stadija tėsesi apie 15 dienų.

Subrendęs vikšras visiškai glotnus, matinis, turi labai daug tankių

žalias, todėl ir spalva, ir forma nesiskiria nuo nakvišos nepražyduisių žiedų, tarp kurių jis guli. Pažvelkite į nuotrauką – netgi joje sunku pastebeti vikšrelį, o ką jau sakyti apie ieškojimą lauke! Minkštis, sultingis, dar neprāzydė žiedai yra mégstamiausias mažų vikšrelių maistas. Stebétinai gudrus prisitai-kymas: žūri tiesiai į vikšrą, bet jo nežvelgi, dėmesį atkreipia tik ant stiebo prikię ekskrementų

Nukeltą į 7 psl.

Nakvišinis sfinksas

Atkelta iš 6 psl.
rutulėliai. Po tokio patyrimo, vikšrų paieška iškart pasunkėja ir sulėtėja...

Namuose auginti vikšrai šérési po 1 kartą. Dar vakar buvęs mažas, šviesiai blankiai žalias su balsvomis dėmėmis vikšrelis, šiandien tapo neatpažįstamai rudas, toks, koks jis bus iki virtimo lėliuke. Jį atpažinti tikrai lengva: šonuose matyti oranžiniai kvėptukai, apvedžioti siauru juodu žiedu, po to mėlynu žiedu ir pagaliau plačiu juodu žiedu. Tokie ryškiai spalvingi kvėptukai yra kiek-

viename kūno narelyje, jie gerai matyti balsvuose šonuose. Na, o tradicinio rago vietoje jo nėra, tik dėmė juodu apvadu, lyg ryški akis.

Sfinksų vikšrai taip stipriai laikosi savo augalo, kad jį nuimdamas, gali sužeisti. Nakvišinio vikšras daro priešingai – neat-sargiai pajudinus stiebą, jis krenta žemén. Tai jo elgsenos ypatybė. Žinoma, garsioji tankių nakvišų plantacija augino daugiau vikšrų, nej pasiekė rasti. Ta vieta buvo pamiskėje, gerai išildoma saulės, užuovėjoje. Užte-

ko vienos drugio patelės, kuri šioje, jai tinkamoje vietovėje, déjo kiaušinėlius 06.15 – 07.10d. laikotarpyje. Bet gali būti, kad tai ne vienos patelės palikuonys. Kiaušinėliai surandami sunkiausiai, jie labai maži, žali, blizgantys, priklijuojami pavieniui. Lauko sąlygomis embrionai vystosi apie 10 dienų. Drugiai kiaušinius sudeda ne tik ant nakvišos, bet ir ant pelkinės raudoklės *Lytthrum salicaria*, retai ant gauromečio, plakuotosios ir pelkinės ožkarozės, bet niekada ant gelsvės

(sausų pušynų gražiažiedis augalas), kaip yra rašoma lietuviškoje spaudoje.

Drugiai nedideli, viršutinio sparno ilgis iki 26 mm, išskėstų sparnų moscas siekia 42-45 mm. Skiriamasis požymis – apatiniai sparnai ryškiai geltoni su plačia juoda ar tamsiai ruda juoste palei kraštą. Viršutinių sparnų viduryje yra po vieną tamsią plačią skersinę juostą, ant kurių matyti po vieną nevirto taip laukiamais drugiais...

Bronius ŠABLEVIČIUS

URALINĖS PELĖDOS – MŪSU FAUNOS DALIS

Atkelta iš 3 psl.
tik dalis populiacijos, išplitusios po didžiulių Latvijos miškus anapus Nemunėlio upės. Galima pasvajoti: jei iš tų 9 kvarthalų 6 poras uralinių pelėdų galėtume „pernešti“ į Ažvinčių girios 90 kvartalų miško plotą, sakytume, kad esame netgi turtingi uralinėmis pelėdomis... Beje, nors jos peristambiuose plėšriųjų paukščių lizduose, tačiau noriai ieško stambiu uoksu, o jų neradę (kur tu dabar rasi didelį erdvų uokšą storame, sename medyje; jei toks ir pasitako, yra pašalinami, stropiai besirūpinant miško sveikata), užima inkilus. Gal galėtų girininkai Ažvinčių ir Minčios giriose pakabinti po 2 inkilus?

Aukštis – 50 cm, dugno dydis – 40 x 40 cm, anga – 20 cm pločio, keturkampė. Priplilti pjuvenų ar drožlių. Stiprios armatūrinės vielos kablys turi išlaikyti inkilo svorį (kon-sultuokimės kartu!). O kam reikalingos tokios sunkios pastangos, kas pasikeistų, jei mūsų parko miškuose būtų surastos uralinės pelėdos? Retos rūšies reikšmė miško ekosistemoms yra palyginti nežymi, tačiau daro itaką gyvūnijai per gausybę sumedžiojamų pelinių graužikų. Jie, savo ruožtu, reikšmingi kitoms ekologinėms grandims. Tačiau net ir retos, uralinės pelėdos praturtintų miškų biologinę įvairovę, pakeltų miškų ekologinę vertę.

Nors uralinės pelėdos – šiaurinių miškų paukščiai, bet mums jie – egzotiški. Skrydyje, saulės šviesoje, jie atrodo lyg būtų pagaminti iš persišviečiančio popieriaus. Tai toks įspūdis, kad atperka šaltą, bemięgę, ilgai slenkantią naktį: du tokie skraiduoliai virš galvos, dar 1-2 šukauja netoliiese, - galvoji, kur esi pakliuvęs, negi visa tai vyks ta Lietuvoj??!

2002 metais daug ornitologų lėkė prie Nemunėlio miškų klausytis uralinių pelėdų. Patirtis seniai parodė, kad pelėdininkas – tai specifinis ornitologas, „su pakraipa“. Pelėdų tyrėjui būtina pasižvesti, iki jo kondicijos reikia subresti. Jei tos brandos nepasiekei, tai,

arba truks kantrybė ir pasikeis domėjimosi objektas, arba trukdys pelėdoms savo „tyrimais“. Pasibebome įdomų reiškinį: vaikščiojimas ir ieškojimai Biržų girioje kelia kartus lėtesni, nei sausuo-se miškuose. Lietingą pavasarį apsemti medynai su išvartomis, šakomis, kelmais ir duobėmis – natūralus vaizdas.

Taigi, šįmet, net pa-skyrus apie 16 dienų ir naktų, net suradus gyvenamus lizdus, uralinės pelėdos perėjimo Lietuojuje dar neįrodėme. Kažkas ta istorinių faktų Lietuvos biologijos moksle nustatys 2004 metų pavasarij.

**Bronius ŠABLEVIČIUS,
Tautgirdas MASIULIS**

Ar išnykus reliktiniams vėžiagyviams, seliavoms negresia badas?

Vilniaus universiteto Ekologijos universiteto docentas Kęstutis Arbačiauskas, to paties instituto docentas Egidijus Bukelskis su kolegomis doktorantu Algirdu Kaupiniu ir magistrantu Tomu Ruginiu, Aukštaitijos nacionaliniam parke atliko hidrobiologinius tyrimus. Tu tyrimų tikslas - išsiaiškinti ar parke dar gyvena Lietuvoje nykstantys vėžiagyviai, skaičiuojantys 12000 metų, t.y. anksčiau buvusių ledynų bendraamžiai, ar jie šiuo metu klesti, ar jie nyksta? Ar jų užteks seliavoms? Šituo domėjaus bendraudama su doc. Egidijumi Bukeiskiu.

E.B. Šių vėžiagyvių „gyvenimo tikslas“ yra maiinti vieną iš geriausių Lietuvoje žuvų – seliavas. Seliavos - pačios skaniausios ir geriausios Rytų Lietuvos žuvys. Dėl seliavų alpsta šimtai gurmanų, bet, deja, jos ant mūsų stalo nepasirodo, todėl kad jų mėgėjai nesugauna (jos gaudomos tik tinklais). Kita priežastis - daugelyje ežerų jos pradėjo nykti. Pavyzdžiui, Pietų Lietuvoje Dusios ežere, seliava - retenybė.

Seliavų išlikimą įtakoją du pagrindiniai veiksniai: šiltėja klimatas, nyksta jų maistas – vėžiagyviai. Klimato šiltėjimas įtakoja apželimą vandens žydėjimą.

Kad seliavos ant mūsų stalo nepatenka kaltas ne tik prasidėjęs jų nykimas, pa- prasčiausiai šiandien verslas ežeruose yra sužlugdytas ekonominės politikos ir socialinių reiškiniių. Juk ši žuvis galėtų būti Ignalinos rajono maitinimo ištaigose ir rūkyta, ir kepta. Néra su-

suinteresuotumo žvejams šią žuvį gaudyti (nors ji paliginti brangi), nes néra tarpinės grandies, kuri supirktu ją, paruoštą ir realizuotą ją. Paradoksas – čia ežerų kraštas, bet néra kur šviežios žuvies nusipirkti, nebent pas pažiustamus ar brakonierius. Lietuvos ežerų žuvininkystė, skirtingai nei jūrinė, yra sužlugdyta.

Taigi, dėl šios priežasties mes ežeruose tyrinėjame, nustatinėjame, kiek žuvies išlieka, kokį kiekį jos galima sužejeti, kad nesunaikintume populiacijos ir kartu išlaikytume nacionalinę tradiciją – verslinę žuvininkystę, kurią šiandien išstumia mėgėjiška žuvininkystė. Juk dabar žvejys neuomojamuose ežeruose už 14 Lt leidimą nusiperka žvezjeti metams, o tai valstybei - menka paspirtis.

Ekspedicijos metu mes tiriame seliavų būklę Tauragne, Baluoše, Šakarvose, Lūšiuose, Dringyje. Jų kiekį apskaičiuojame pagal savo naudojamą metodiką: sugautos žuvies kiekį vienamėtinkle, paskaičiuojame tinkamam žuviai gyventi plotę. Tyrimus atliekame nuo birželio iki spalio mėnesio, vėliau vesime vidurkį. Rudeniop, prieš užsalimą, mes dar atvažiuosime pažiūrėti, kaip seliavos koncentruojasi neršavietėse, koks jų kiekis, kaip elgiasi neršto metu, kiek jų atplaukia į pakrantęs.

Jau šiandien galime teigti, kad – Aukštaitijos nacionalinio parko ežeruose yra pakankamas kiekis seliavos, jis nemažėja. Bet negaudoma jis gali pradėti smulkėti, kaip, pavyzdžiui, Baluoše. Anksčiau ten buvo

stambi seliava, o dabar – viena smulkiausiai ANP. Seliavos populiacijos kitimus gali įtakoti nepakankamos žinios: ar ją leisti žvezjeti, kiek leisti, galbūt yra pergaudyta, gal neršto metu yra per daug išgaudyta, kad ji susmulkėjo. Galbūt gamtoje vyksta tam tikri svyravimai, kadangi seliava kas dešimtmetus smulkėja, pasukui vėl stambėja. Tai gamtiniai veiksnių įtaka.

ANP ežeruose gyvensykas, dar geresnė, tauresnė lašišinė žuvis. Sykas užauga iki kelių kg. Vieną syką, sugautą Šakarvų ežere ištyrėme ir radome 900 vnt. vėžiagyvių. Jis yra tobulas vėžiagyvių ryjikas. Dar praeitame šimtmetyje Baltujų Lakajų ežere ji buvo iprasta verslinė žuvis.

Reliktiniai vėžiagyviai – pagrindinis seliavų maistas

Reliktiniai vėžiagyviai (pagrindinis seliavų maistas) Lietuvoje gyvens daugiau nei 150-yje ežerų. Kokia jų būklė? Nes seliava išliks tuose giliausiuose šaltavandeniuose ežeruose, kuriuose tinkamos gamtinės

salygos vėžiagyviams. Todėl docento Kęstučio Arbačiausko tyrimų tikslas – išsiaiškinti, kiek tų vėžiagyvių pasilikto.

K.A. Reliktiniai vėžiagyviai, jų aplinka yra svarbūs tiek seliavos mityboje, tiek jos augime. Anksčiau minėtuose ežeruose gyvens ilgauodegai linokalianusai – taip vadinami reliktiniai vėžiagyviai. Jiems reikia šalto vandens, kaip ir seliavoms. Seliava taip pat maiintasi ir reliktinėmis mižidėmis. Štie vėžiagyviai vadinami reliktiniais todėl, kad išlikę nuo ledynmečio laikų. Ledynai tirpo ir vėžiagyviai išplito po ežerus. Bet užtektų vienų nepalanikių (itin šiltų ir sausų) metų, kad jie vienamė ar kitaime ežere išmirtų.

I.G.Kodėl klimato šiltėjimas neigiamai veikia giliuosius Lietuvos ežerus?

K.A. Geografų duomenimis per paskutinį dešimtmetį dėl šiltų vasarų Lietuvoje pasikeitė hidrologinis režimas ežeruose. Anksčiau vasaromis būdavo didesnis kritulių kiekis: daugiau jų iškrisdavo, negu išgaruodavo vandens. Tai palaikė Nukelta į 9 psl.

Ar išnykus reliktiniams vėžiagyviams, seliavoms negresia badas?

Atkelta iš 8 psl.
normalią ežerų vandens apykaitą. Dabar gi, pastarajį dešimtmetį, daugiau vandens išgaruoja nei iškrenta kritulių. Todėl vandens masių apykaita mažėja ir prastėja hidrologinės sąlygos. Didėja eutrofifikacija, o tai reiškinys, kai vanduo pradeda žydėti ir spartėja ežerų užželimas. Eutrofifikacija paveikia gyvuosius vandens sluoksnis. Zooplanktonas nesuspėja sunaudoti tū dumbliai ir jie sėda ant dugno. Prie dugno yra deguonies ir vyksta bakterinė destrukcija (irimas). Jei irimas intensyvus, sumažėja deguonies kiekis ir tas procesas yra labai pavojingas reliktiniams vėžiagyviams, nes jie paprastai neišgyvena aukštutesnėje nei 11-12 laipsnių temperatūroje. Tada vėžiagyviai neturi kur pasitraukti, ir užtenka vienos tokios vasaros, kad visi vėžiagyviai išmirtų. Tas procesas vyko ūkoje ežere - reliktinių vėžiagyvių tame nebeliko.

Lietuvoje reliktinių vėžiagyvių išlikimo sąlygoš, lyginant su kitomis Europos šalimis, yra gera. Vokietijoje liko tik keli ežeriukai, kuriuose jų yra, Lenkijoje jie irgi masiškai nyksta. Peršokšnoje, Šakarvose, Lūšiuose, Žeimenyje, Baluoše jų yra apsčiai. Tačiau ateityje, nors ir liūdnoka, bet numatoma, kad jų gausumas mažės. Ežerai kaip ir žmonės: gimsta, sensta ir mirsta.

Antra problema, kuri neramina yra ta, kad plinta svetimos, introdukuotos aukštesniųjų vėžiagyvių rūšys. Kai buvo pastatyta Kauno HE, iš Pentokaspėjos baseino buvo atvežtos mizi-zidės ir šoniplaukos. Anuo metu Sovietų sajungoje buvo toks lozungsas: pakeisime gamtą, introdukuosime naujus pašarinius objektus. Kai buvo introdukuotos mizi-zidės ir šoni-

ežeruose, išstumė vietinę reliktinę šoniplauką.

Kita svetima mizi-zidės rūšis buvo introdukuota į Žeimenio ežerą. Bet šis ežeras yra žemyn pasrovui. Yra pagrindas manyti, kad ši vėžiagyvių rūšis „praskoko“ Šakarvų ežerą ir ištvirtino Lūšiuose. Mes ėmėme mėginių ir, kogero, ją pagavome. Jei ji išskverbė į šią ekosistemą, tikėtina, kad paplis po

mokslinkų patarimų. Dar ir dabar Lietuvoje propaguojamas šoniplaukų įveisimas: grėbliais prigaudo jų ir išverčia į ežerus. Gerai, kad jos ne visur prigyja. Taip yra svaistomi pinigai, darkomas ekologinės gyvių išlikimo sąlygos. O šiam neapgalvotam darbui skiriamus pinigus galima būtų panaudoti protingesniems dalykams.

I.G. O kaip su nauju žuvų rūšių įveisimu?

E.B. Žuvys įveisiamos (introdukuojamos) vien todėl, kad žuvinti ežerus, o negalvojama apie perspektyvą. Anksčiau buvo tikslas - išauginti kuo daugiau produkcijos. Net ežerai buvo nuodijami. Yra toks Jaskučio, Balčio ežeras, kuriuose cheminėmis medžiagomis specialiai buvo išnuodytos vietinės žuvys ir įveisti karpiai, peledės. Tuomet buvo gaunama iki 200 kg/ha produkcija. Bėgant metams tos introdukuotos rūšys išnyko ir vėl atsirado buvusios žuvys - gamta susitvarkė su savo problema.

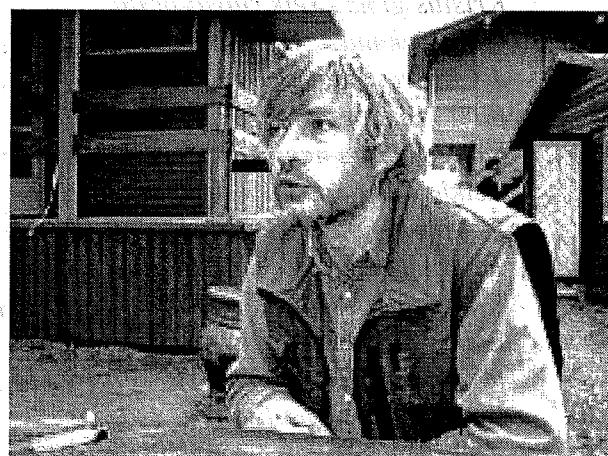
I.G. Koks gi skirtumas seliavai ar tą ar aną mizi-dę valgyti?

K.A. Seliava introdukuotos mizi-zidės nevalgys, nes jos yra šiltavandenės, joms šalto vandens nereiki. Laikosi jos priekrantėje ir „sudaro“ geras mitybos sąlygas ešeriukams. Ne tik žuvinant ežerus, bet ir leidžiant kitus gyvus organizmus, reikia atsiklausti

Jeigu anksčiau tikslas buvo kuo daugiau produkcijos išauginti, tai dabar tikslas turėtų būti - auginti žuvis, kurias naudoja meškeriotojai.

K.A. Trumpai drūtai, žuvinimas turėtų vykti mokslinkais pagrindais, pagal rekomendacijas.

Kalbėjosi
Indrė GRUODIENĖ

Docentas Kęstutis Arbačiauskas.

VOLUNGE

Leonas ŠIDLÀ

KAMO KRONIKOS

Boba, sumaišiau...

Kai tiktais ruduo ateina
Vėjas traukia liūdną dainą,
Tad laike lig Visų švintės
Mes neturim kuo ramintis.
To liūdnumo iki valiai
Kiurkso ant pečiaus vaikeliai.
Žino senas, jaunas, vaikas
Koks tas liūdnas rudens laikas.
O kad jį praleist padoriai
Turi vargo gospadoriai.
Ruduo – laikas kai reik kulti:
Anksči kelti, vėlai gulti.
Žmogui nėr kur pasidėti,
Nes reik derlių atseikėti:
Kiek supilti į aruodus,
Kad nebūtų tuščias puodas.
Kitą dalį reik parduoti –
Bernui algą atiduoti.
Algos laukia ir berniokas,
Jo samdytas piemeniokas.
Kiek daug ištiestų rankelių
Oi sunki dalia vaikelių,
Nieks jų rūpescių nežino
Juos ant pečiaus pasodino.
O kad jiems nebūt nuobodu
Patys jie suranda rodū.
Nuobodulio nustūmimas
Jiems Kalėdų yr laukimas.
Vos praleidę Visų švintę¹
Ima jie save raminti,
Baigias nuobodulio bēdas
Nes jau tuoj ateis Kalėdos.
Laikas labai létai slinka
Mama tarias su kaimynka.
Guodžiasi jos viena kitai,
Kad prie dūšios nėra lita.

Kaip čia reiks Kalėdas švysti?
Ką turgun parduot iškišti?
Neužtenka vien platkeliu
Kristus gims - reik ruošti baliu
Gaila juk mažų vaikelių.
Jei Kalėdas nori švysti,
Silkių reik nupirkti išdrįsti.
Kad ta švintė neapviltų
Reikia dar nupirkti miltų
Dėl pyragų, dėl kleckelių,
Taip pat reiks iškept bandelių.
Kad pajust salduma smoką
Reikia dar nupirkt meduoką.
Reikia vieno, reikia kito,
Bet nėra nė vieno lito.
Vaikai laukia – jiems Kalėdos
Gospadoriams – vienos bēdos.
Kai bėda tokia ateina,
Susiedai krūvon sueina.
O suséjė ką jie daro?
Kur gaut litą kalbą varo.
Nepakaks kalbas varyti
Reikia gi kažką daryti.
Tad kaimynai – ką gi darom?
Malkų miestan gal pavaram?
Juk jau šalta, geras kelias
Šala Tauragnų žydelis.
Nesunkus tad nuvežimas,
Garantuotas bus pirkimas,
Nes kai tik atšala oras
Malkos geras yr tavoras.
Kaip jie tarė, taip padarė,
Malkų po vežimą varė.
Jas nuvežę Tauragnuosna,
Beldės žydelių languosna.
Malkos geros, nėra gėdos,

Jas parduot nebuvो bēdos.

Tapo tuojo dalykas kitas

Nes prie dūšios buvo litas.

Kad namiškių neapviltų

Pirko silkių, druskos, miltų

Pirko cukraus ir mielių

Kitokių priedotkelių

Kad pajust saldumo smoką

Pirko būtinai meduoką

Gero kad nepraterioti

Pirkinius reik sudėlioti.

Tėvas atskirai – venzlan

Šiuokis gi – bendran maišan.

(šitai aš sakau ne veltui,

nes dėl šitokių dielų

atsitiko daug bėduj.

Nors diena jau ir trumpa

Papietaut būt vygada,

Nemaišytų ir sušilti –

Pilvan ko rimčiai ipilti.

Karčiamoj pas Libašainį

Šildési pilvus gentainiai.

Kai stiprokai apsigérė

Per vežimus persisvérė

Ir patogiai išikūrė, dar labiau

Ore apgirtę

Skuba namo net įnirtę.

Naktis tamši, keliai kreivū,

Todėl kelionėje vežimai jų ne

kartą virto.

Nes tamšiam laike Kalėdų

Ir blaiviam apvirst negėda...

Namuos sutemo.

Po Verpeto kalnu lyg vilkas

kaukia.

Vaikai su motina nekantriai

Iš miesto tévo grižtant laukia –

Juk važiavo ne noragu

O Kalėdinių pyragų

Kaimynė Monika tai pogis

nerimauja

Kaip sakoma atslaine priekin

Ir atgal šienauja.

Nukelta į 11 psl.

Boba, sumaišiau...

Atkelta iš 10 psl.

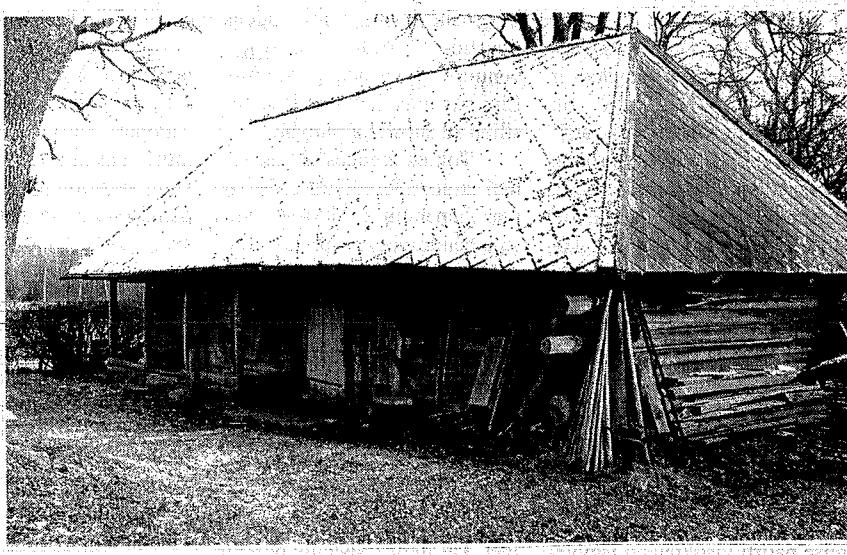
*Štai girdim ratai dunda gruodu,
Jau girdisi arklių prunkštimas.
Mums baigės pagaliau
Tas neramus laukimas.
Atšlaime tėvas iš ratų
išsiverčia.
Girtas. Kaip sakoma – liežuvio
neapverčia.
Iškinkom arkli, pasivolioti ji
paleidžiam.
Bendrom jégom maišus ir
pundelius iškélę,
Patikrint jų i pirkią
pasileidžiam.
Ir tuo metu išgirstame, kad
Šiuokio
Pirkioj kilo šumas.
Bégam pasižiūrēti – kas gi
atsitiko?
O Monika taip rauda,
Kad mus net suémė baisumas.
Do padabokit jūs ką tas
prakeiktasai padarė-
Jis viską ką nupirko vienan
maišan suvarė
Maiše šiam viskas pasipylė,
susimaišė
Silkių rasalu apsipylė
Cukrus, druska ir miltai,
mielės.
Tai ačiū jam už šitą čestį!
Juk šito jovalo nebenorės
Nei kiaulės ésti!
Tai kurgi aš neverksiu,
neraudosiu
Ką kūčių stalui aš paduosiu?
Kalèdom kaip pačestavosiu?
O Šiuokis svirduliuodams stojos
Monikai ant tako.*

*Sunkiai apversdamas liežuvį
sako:
Tai ko tu réki, boba,
Tavi aš juk atsiprašiau,
Aš tau sakiau, kad pasigériau
Ir kol atvažiavau iki atšlaimo
vartų
Važiuodamas virtau aš daugel
kartų
Kol atsikéliau, pakol vežiman
tavorą sukéliau
Griuvau ir viską sumaišiau.
Mama sako: tu Monika neverk,
Iš tos bédos išlysma
Kū mes turėsma,
Su tavim pasidalysma.
Mes duosma tau pyragų
Kleckelių, spalgenų kisteliaus,
Pavaisinsim miešimu kvietiniu.
O tu mums – avižinio
kisieliaus
Šustinių ir maltinių.*

*O nuo to laiko, kai
Šiuokis iš turgaus gríždavo
Išgéręs, arba, kaip sakoma
Kur nors svečiuose apturéjės
vaišes,
Pamatę tai kaime visi
sakydavo,
Kad Šiuokelis šiandien iš
turgaus
Ar iš baliaus grížo "sumaišęs".*

Paaiškinimai

Roda – išeitis, Visų švintė – Vélinės, Visų šventujų diena, dieħu – reikalų, smokas – skonis, meduokas – dirbtinis medus, susiedai – kaimynai, tavoras – prekė, pridatkéliai – prieskonai, vygada – naudin-gumas, venzlas – ryšulys, atšlaimas – kiemas, šumas – triukšmas, čestis – vaišės, spalgenų – spanguolių, miešimas – saldus valgis iš kviečių grūdų, šustinis – patiekalas iš išlukštentų avižų grūdų, maltiniai – patiekalas iš išlukštentų ir sumaltų avižų grūdų.

Jaunystės prisiminimų ieškau Ginučiuose

Taip buvo Dievilio sumanya: gimiau ir augau Vyžiuose prie baubų pilno Daunorių miško, priglususio prie Minčios girios platybų. Pokario metais lankiau mokyklą, tik, nežinia, ar stropiai mokausi, tėvui padėjau arti, seti, malkas kapoti, grybavau ir uogavau. Tačiau galvoje buvo netas. Kai mėnulio pilnatis tapo žavingesnė už saulėtą dieną, mane, jauną bernioką paviliojo kaimo muzika, vakaruškos, ypač po to, tėvas už du maišus džiovintų baravyką iš Leningrado parvežė peterburgską armoniką, o vėliau ir Weltmeisterį.

Zavios buvo mūsų kaimo apylinkių mergiotės, bet dar puikesni buvo lietuviškieji paganiniai – kaimo muzikantai: broliai Prūsiokai iš Ažvinčių (Antanas ir Povilas Šinkūnai) bei Makaras (Petras Žigas iš Ginučių) su Busiliu (Vytautu Paukštė) ir Juozu Kirka iš Meiniškiemio.

Kai pramokau groti akordeonu, tėvas sumeistravojo baborą (būgną), mušamą koja. Susidraugavau su Petru Žigu – tuo nuotaikingu skambią skripką (smuiku).

Vienasyk, vakarėlyje gro-

damas su mielu Petru, lauktos pertraukėlės metu paklausiau, - kodėl jি vadina Makaru? Jis pasidžiaugė, kad kai buvo mažas, su draugais po lietaus baloje leido popierinius laivelius. Tuomet priėjo senelis ir geranoriškai pajuokavotu, Petriuk, būsi tikras admirolas Makarovas. Tadien jis ir tapo Makarovu, o vėliau – Makaru. Kai Petras grojo mano vestuvėse, svečias Algiris Kaukėnas (Daunorių girininkas) ji pašaukė Makaro pravarde:

– Kam Makaras, o tau, jaunuoli, dėdė, - atšovė Petras. Pastebėjau, kad tik iš vyresnių žmonių šią pravardę jis malonai priimdavo.

Kartą Petras pasakojo, kad vienose vestuvėse svečias paprašė sugroti Smetonos maršą. Šis nepasimetė, nors taikart mano bičiulis - muzikantas tokio maršo nemokėjo. Sako, sugrojau, o smičių, tarsi dar nebaigęs, laikau ant stygų, sypsausi. Svečias išėmė šimtinę ir užkišo po stygomis...

Viename kaimiškame suėjime Petras simpatiškai viešniai pasakė, jog jি puiki kaip papuročka. Toji pyktelėjusi nusisuko, o Petras susizgribės pridūrė:

(Nuotrauka iš asmeninio autoriaus albumo,
daryta prieš 40 metų)

– Gražuole, papuročka – tai raudonoji serbenta, skani uoga...

Reikia tik stebėtis kokiu linksmumu, jumoro jausmu, šmaikštumu buvo Gamtos apdovanotas Ginučių kaimo muzikantas – Makaras. Prabėgo metų, nuvarvėjo nemaižai vandens pro Ginučių malūnų Sravės upeliu, mūsų kelialai pasiklydo pasvietėse. Aplankiau senelės Monikos Žilénienės, kaip ji sakydavo, šioje džiaugsmo ir ašarų pakalnėje pragyvenusios virš šimto metų, kapą Ginučiuose, krūptelėjau: radau kryžių su Petro Žigo pavarde. Atgijo gražūs anū, jaunystės dienų atsiminimai, atmiešti netekimi, nerimu, sakyčiau, išskren-

dančiu gervių balsais palydėti.

Petro Žigo žmona Onutė man leido ant jų namo sienos pakabinti atminimo ženkla. Droždamas ant ažuolinės lentos žodžius “Kur širdi guodė Petro Žigo (1911-1995), vadinto Makaru, smuikas” prieskomis ir parašiau ši prisiminimą. Jeigu išsipildys mano svajonė – prie Onutės ir Petro Žigų trobos priglus geranoriškas darbas – atminimo lenta, būsiu dar laimingenis. O jei tadien atvažiuotų muzikantai nuo Palūšės ir Linkmenų, Tauragnų ir Saldutiškio, iš visų kampų ir kampelių, visi tie, kurie mylėjo Petrą Žigą, sugriežtume jo pašelusį džiaugsmo kūrinį – Makaro polką.

Romualdas ŠIMKŪNAS

Skambanti tyla

Rudens pradžia dovanėja žmonėms tylą. Gamta jau nebekovoja už teisę sužydėti ir subrandinti sėklas, dar tik ruošiasi šiugždenančiam atsiveikinimui su savo grožiu. Rami tylos palaima tiesiog persmelkia kviesdama galvoti apie gėri, groži, tylum... Tokiomis minutėmis lyg išvalai save nuo nerimastingų triukšmingų vasaros turistų balsų aidų, atgaivini tame skubėjime pamirštus malonius prisiminimus, tau gerą žodi tarušius žmones, jų šypsenas ir pasijunti skolingas Visatai, vi-sam supančiam pasauliu už tai, kad esi, kad tau suteikta teisė patirti visokiausiu išgyvenimui... ir taip pasigendi neme-

luojančių, tikrų kaip rudens pradžios tyla, ramiai savo gyvenimus gyvenančių žmonių. Eini pas juos, kalbi su jais, susilieji su supančia ramybe.

Tokius žmones aš jau seniai atradau Ginučiuose. Nežinia, kaip būtų susiklostęs mūsų bendravimas prieš trisdešimt metų, bet jau daugiau nei dešimtmetis vien prisiminus Genovaitę ir Kazimierą Šuminus norisi džiaugtis. Mažutkė, nenusakomo gerumo akelių, nuolat po namus skrebenanti Genovaitė – tikras stebuklas. Jos nepamatysime nei Ignalinoje, nei kur kitur vykstančiuose renginiuose. Tuomet, kai mums visiems puikiai žinomas smuininkas, jų ga-

mintojas Kazimieras, Genovaitės išpuoseleitas, išpuoštas ir palydėtas visus mus linksmina savo smuike, moteriškė prižiūri Ginučių kelio vingyje stovintį namuką, ūki ir jį puošiančias įvairiaspalves gėles, kurias, sako, be galio mėgstanti. Žinojau, kad ši pora rudeni minės auksinį savo bendro gyvenimo jubiliejų. Manau sau: pataikysiu ar ne, bet geriau pasveikinti ne laiku nei visai ne-pasveikinti... juk mes – visokių ištaigų darbuotojai – dažnai užmirštame mums padėjusius paruošti rengini, ar tiesiog išlikti žmogų, jo šventes ir nelaimės... Todėl ir skubu pas Šuminus į Ginučius.

O čia tradiciškai jauku, švaru, visur kur gražiausios užuolaidėlės, staltiesėlės. Po-nas Kazimieras namie mąsto,

kaip čia tinkamai etnokultūros centro renginy sudalyvauti, o Genovaitė tvartely sukasi. Kalbėjome apie vasarą, savo mašinų srautais trukdantį gyvulius ganiavai per kelią pervesti, apie vis labiau jų pasakojimais besidomintį atvykstantį jaunimą, apie Ignaliną, kuri dabar, jų manymu, jau net pokario Kauna pralenkusi, kaimo istorija, jų bendrą buvimą, tiesiog apie gyvenimą...

Tai, kaip gi atrodė šių žmonių bendravimo pradžia? Pasirodo, p. Kazimieras buvęs p. Genovaitės brolio draugas, tad, kaip ir kartu užaugę – so-dybas skyrė trys namai. Kartu ir mokyklon éjo. Mokytojavo tuomet policininko žmona Švogžliené, o paties mokyklos pastato jau taip pat nebéra -

Nukelta į 13 psl.

Skambanti tyla

Atkelta iš 12 psl.
 išsirinko ir išsivežė į Švenčionis... Didžiuojasi abu chorū, kad anksčiau pradinės keturių klasės baigę žinodavo daugiau nei dabar aštuntokai.... Linksma ir vakaruškose būdavo: šokdavo atskirų gyventojų kiemuose, gal tik vyresnės bobutės kiek erzinėdavo: susėdavo ant sunėstų kieman suolą ir "dabodavo", kaip jaunimėlis siaučia, bet ir tuomet muštynių pasitaikydavo. Šokdavo ir ant Ginučių piliakalnio. Didelės šventės: Nepriklausomybės diena, Dariaus ir Girėno skrydžio minėjimas, atlaidai vykdavo Kirdeikiuose, bažnyčios kultūros namuose kur įvairiausi spektakliai statydavo Antanas Tijūnėlis. Žiemą ant ežero statydavo kalvarata (karuselę), vasarą susitikdavo prie sūpynių ant kalno.

Tu namų gospadoriai mena ir lenkmeti. Gretimi – Vaišniūnų, Antalksnės, Linkmenų kaimai "po lenkais" buvo, Ginučiai – ne. Bet, sako, į šokius lenkų kaip slieką pripausdavo. Bulves, karpūstus, malkas veždavo į Utenos, Tauragnų turgus žydams parduoti, žiemą medieną į Salduviškį gabendavo. Puikiai mena ir tai, kad ne prezidentas Smetona, o garbus Lietuvos patriotas, prezidento draugas, Kirdeikių kūnigas Breiva su pasieniečiais du kartus sodino ažuolą ant Ginučių piliakalnio.

Su lengvu atsidūsėjimu senoliai mena, kad karo baisybių kaimui neteko daug patirti. Mat kaimas toli nuo pagrindinių kelių. Tik vienam mėnesi kaimo kiemuose ir šalimam miške rusų kareiviai po-kažkokio mūšio ilsejosi. Baisiau buvo gyventi pokario metu Aš pati dar seniau bandžiau rinkti rezistencinę medžiagą, bet kai pastebėjau, jog viskas dar per daug gyva ir sukelia skaudžius prisiminimus apie dar greta gyvenančius, nusprendžiau, jog ne-

galima aitrinti senų žaizdų ir draskyti laiko tvarstį... Šiandieniniam pasaulyje sunku ir be prisiminimų... Bet tai, ką išgirdau tuokart viešėdama – privertė net sudrebėti. Kazimiero Šumino tévo namas (jis jau jo paties greta senojo pastatytas) stovėjo prieš kapinaites. P. Kazimieras puikiai mena rudenį kaimo kryžkelėje vykusį partizanų susišaudymą su pokario valdžia. Žuvo 4 žmonės. Juos susuko į šiaudų kūlius, suveržė ir pakasė kaimo kapinėse. Nežinia kodėl ir kam, bet pavasarį iš Švenčionių atvykusi valdžia liepė žuvusiuosius atkasti, sušukuoti ir nufotografavę išvažiavo. Kasėjų niekas nesirinko – jam, vienam iš pirmų sutiktų berniukų, idavė kastuvą ir liepė dirbti. Dar ilgai prisiminimai kamavo...

O vis tik: kaip šiuos vakytes draugus poron suvedė? O, pasirodo, p. Genovaitė pas labai gerą siuvėjų mokési amato, o išmokusi nusprendė Vilniun važiuoti gyventi. Suskaudo tuomet p. Kazimierui širdelę... Gerai, kad buto išsinuomoti negavo ir kaiman sugrižo... Ir čia dar ne pabaiga. Nežinia kaip ta draugystė būtų pasibaigusi, jai ne lemtinges p. Genovaitės sapnas: buvo Kūcių vakaras, visaip jos su seserim būrėsi, o atsigulus be galio gražų sapnų susapnavo. Sėdi gražioj žalioj pievoj, žaidžia su mažu vaikiuku, teka graži, raudona Saulė. Eidama bažnyčion ji papasakojo senai panai, bibliotekininkai, o šioji pasakė, kad tai didelę laimė lemia... Taip 1953-aisiais ir susituokė. O ką gi kraičio tais laikais duodavo? Kaimo žmonių šeimose po 6-8 vaikus būdavo. Kažkada tarp vandenė ir miškų pasiklyduojo kaimelio ūkininkai dalydami žemes sūnumus tapo mažazemiai, o dukroms – piniagai, geru kraiciu buvo laikoma karvė, arklys, na ir,

aišku, audiniai. Genovaitė iš šešių vaikų, kraitį gavo kaip ir visos to krašto merginos. Kraitinė spinta dar ir dabar tebestovi. Nenorejo būti kolūkiečiais jauna šeima, bandė laimės Latvijoje ieškoti, bet vaikams atėjo metas eiti į mokyklą ir išvažiavo iš latviškojo komunizmo kur 1 kg bekoniens kainavo 60 kap., teliukienu 90 kap., kur visus teatrus apvažiavo... Graudžiai ir toli nuo šių laikų užmojų skamba - nusipirkom laikrodžius ir motociklą... Grįžę į Lietuvą dirbo kolūkyje, p. Genovaitė siuvo mandrom ir nemandrom poniom, melžė karves, o p. Kazimieras kalviavo, net traktorių (dar ir dabar veikia) pats pasidare.

Bet ne kalvystė p. Kazimiero širdį paviliojo, o smuikė (taip meiliai moteriškai jo vadina). Ne tik groti, bet ir daryti jas pats išmoko. Tad nuolat ji ir jo kompanija matydvavome įvairiuosiuose renginiuose rajone ir net Vilniaus dienose. Dabar p. Kazimierui liūdna - nelaimė aplankė jo draugų ir muzikavimo partnerių Ivanauskų šeimą. O tokia kapeilija buvo! Insultas dar prieš Sekminės patalan paguldė energingąj p. Janiną Ivanauskienę, o jos vyras – garsusis šposautojas p. Fortunas, jau vien savo vardu sužavėjęs Vilniaus dienų vedačiąj Agočiutę - savo draugei ištikimai padeda kovoti su liga. Šios džiaugsmingos poros bėda palietė daugelį kaimo žmonių. Padeda kaimynė, o p. Genovaitė vis apgailestavo dėl p. Janinos ligos, mat jos atvira ir gera dūšia niekam gero žodžio ir darbo negailėdavo. Pati p. Janina Kirdeikių bažnyčios chore giedodavo, o važiuodama bažnyčion į laisvas mašinoje vietas ir kaimo moteris susisodindavo. Šioje šeimoje lankiausi šlovingojo p. Fortūnato vardo dieną, šeima ką tik buvo grįžusi iš procedūrų Ignalinos poliklinikoje, nors p. Janina ir buvo pa-

vargusi, bet žavėjo savo užsispyrimu, nenorū pasiduoti ligai: tuo j i jai dabar padedančią judėti vaikštyne – ir po kambari! Nuoširdžiai tikiu ir linkiu, kad jai pasiseks nugaleti ligą ir dar ne kartą ši šaumi ginutiškių trijulė savo muzikavimui linksmins apylinkių žmonių širdis. O kaip jie anksčiau repetuodavo kaiame, kuriame nėra kultūros namų, vertėtų pasimokyti ir kitiems tokioj bėdoj atsiderusiams.

Tomis dienomis, kai ruošiau ši straipsnį, gavau dr. Romualdo Šimkūno, augusio Minčios girios paunksmėje, atsiminimų rašinį. Savo jaunystės aidų jis ieško Ginučių kaimo. Kai jaunystėje muzikuodavo, artimai bendravo su Petru Žigu (Makaru). Vėliau jų keliai išsiskyrė. Lankydamasis šio kaimo kapienaitėse surado bendraminčio kapą. Šiominis dienomis, savo dirbtuvėléje Vilniuje jis skaptoja lentą, kurią P. Žigo žmonos p. Onutės sutikimu artimiausiu metu žada privertinti ant jų namų sienos, kad visi čia atsilankantys žinotų, koks šaumas muzikantas kaimė gyveno...

Gražūs ir velyvų rudenių Ginučiai. Gražūs ne tik supančia gamta ir legendomis, skausmingi savo istorija ir pergyvenimais, bet svarbiausia – čia gyvenančiais žmonėmis. Visų viename straipsnyje neaprašysi... Gaila, kad mokyklinio amžiaus vaikus kaimė ant vienos rankos pirštų suskaičiuos... Šaunu, kad kaimo muzikavimo tradicijas tėsia dabar malūnų prižiūrintis Algiris Gaižutis, o jo šeimoje auga sūnus... Gal taip išliks kaimo muzikavimo tradicija?

Artėjant Adventui kaimas prityla ir, kaip sakė buvęs kaimo seniūnas, smuikininkas p. K. Šuminas, vienintelis, kad ir liūdnas pajavirinimas lieka pasižiūréjimas į anapus kelio įsikūrasių kapinaites ir stebeti, kaip jos pilnėja...

Dalia SAVICKAITĖ

KRONIKA

Medkopio pabaigos (Žolinės) šventė Senovinės bitininkystės muziejuje Stripeikiuose

Šių metų šventė muziejuje įgavo naujų atspalvių, nes jos rengimą rėmė LR Kultūros ministerija.

Šventė-seminaras atliko švietėjiško-pramoginio renginio funkcijas. Remdamiesi atsiliepimais, galime sakyti, kad pasiektais pagrindinis projekto tikslas: pasiekė valstybinės šventės sąvoką žmonių sąmonėje susieti su liaudies šventėmis. Rėdos rato vyksmu. Seminara – šventę vertino LLKC konkurso "Tradicija šiandien" vertinimo komisijos narai I. Kriščiūnienė, doc. L. Klimka.

Seminare, kuris vyko ANP ekologinio švietimo centro seminarų salėje, dalyvavo apie 80 žmonių, nors atskiri kvietimai į jį nebuvò siunčiami. Tai įrodo, kad žmonėms to reikia, tai įdomu. Pagrindinė klausytojų dalis – bitininkai ir turizmo verslo organizatoriai regione, džiaugėmės,

kad apsilankė suinteresuoti asmenys iš Rokiškio, Kauно, Marijampolės ir kt. rajonų. Klausytojų amžius labai įvairus: nuo 20 iki 70 metų. Seminare apsilankė ir oficialūs asmenys: Lietuvos bitininkų draugijos viceprezidentas K. Spetyla, Utenos apskrities kultūros ir turizmo skyriaus viršininkė V. Krasauskienė, LLKC etninės informacijos poskyrio vyr. specialistė I. Kriščiūnienė, ANP direktorių A. Panavas, Ignalinos turizmo centro darbuotoja R. Grušniūtė, TC Palūšė direktorius J. Radzevičius, rajono bitininkų draugijos

pirmininkas V. Gimžauskas, valdybos nariai ir kt. Paskaitas seminare skaitė: doc. L. Klimka, bičių ūkio savininkė iš Šiaulių, vykdanti sodyboje ir kultūrinę veiklą R. Mačienė, praktikuojanti gydytoja homeoterapeutė B. Karalkauskienė, diskusiją apie bičių ūkio integravimą į kultūrinio turizmo plėtrą vedė ANP direktoriaus pava-

duotoja I. Čepionienė. Tai buvo puiki proga pasidalinti patirtimi, susirasti atskirų sričių bendradarbiavimo partnerių, igyti naujos informacijos. Seminaro metu organizuota kavos pertraukėlė, dalinti įvairūs ANP ir projekto leidiniai. Seminars baigė darbą 14 val.

Viena valanda buvo skirta atvykimui į Senovinės bitininkystės muziejų Stripeikiuose (apie 20 km). Šventė prasidėjo 15 val. Ruošiant teatralizuotos dailies scenarijų buvo stengiamasi tinkamai išnaudoti muziejaus kiemo erdves,

kaip pajairinti vestuvines tradicijas įvedant mitologinius personažus. Tuo tikslu šventėje dalyvavo viena iš dviejų 2003 08 14 Ignalinos santuokų rūmuose susitokušių porų – Kraujaliai iš gretimo Linkmenų seniūnijos kaimo. Tuo buvo siekia-

ypatumas. Teatralizuota dalis vyko Austėjos slėnyje, kuri puošia aukuras, pasaulio mitus apie bites pristatantios skulptūros. Pasinaudojant paprastam žmogui priimtinomis, lengvai suvokiamomis priemonėmis, personažais buvo pristatomai mitai, mitologiniai personažai, tradicijos. Muzikinių apipavidalinimų ruošė A. Baliukonis, landšafto, teksta - D. Savickaitė. Šventė prasidėjo žynio pasakojaus tautų mitais apie bites, paralelėmis su Lietuvos mitologija. Pasinaudojant auksimo ritualu į šventę iš tikrų senovinių audimo staklių (jas visi vėliau galėjo apžiūrėti) buvo pakviesta Austėja – gyvenimo audeklo austytoja, ištekėjusių moterų, šeimos ir bičių globėja. Austėjos funkcijos šventėje – pasirašyti bendradarbiavimo sutartį tarp ANP direkcijos ir rajono bitininkų draugijos, parodyti,

ma priminti primirštus šeimos papročius, susieti juos su šiuolaikinio jaunimo savimone. (Vestuvininkai dažnai lankosi šiame muziejuje ir prašo panašių paslaugų.) Po Austėjos pamokymų ir aukų dievams į "žemiskąjį" būti nuotaką parlydėjo 74 metų dainininkė A. Staliauskienė. Išnaudojant landšafto įvairovę (reikia pereiti tilteli), pateikta informacija ir apie vandens, tilto, kaip jungties, perėjimo iš vienos būsenos į kitą, esmę.

Antroji šventės dalis – Bubilo slėnyje. Čia pasinaudodami landšaftu žiūrovus įsikuria lyg amfiteatre. Nors ši dalis daugiau pramoginė, siekėme, kad ir čia būtų pažintinių elementų. Tranų patronas, vaisingumo ir linksmbybių dievas Bubilas (bitininkas dr. Amšiejus iš pakaunės) kopinejo

Nukelta į 15 psl.

Medkopio pabaigos (Žolinės) šventė Senovinės bitininkystės muziejuje Stripeikiuose

Atkelta iš 14 psl.
 medų. Jis žiūrovams demonstravo, kaip tikri bitininkai, tikrais įrankiais atakiuoja korl, stikliniam medusukyje suko medų, vi-saip gundė jaunuosius tik medučiu gyvenime gardožiuotis, visi šventės dalyviai buvo vaišinami ką tik išsuktu medumi. Visų aukščiau išvardintų vaidmenų atliekajai - ne profesionalai. Jautėsi jaudulys, padidinta įtampa, buvo teksto klaidų, bet tuo pačiu reginiai igavo savumo pojūtį - visi jie iš tos pačios bendruomenės. Programoje repetavę ir dalyvavę žmonės igijo žinių, kurias galės skleisti patys. Galima diskutuoti dėl autentiškumo, meniškuo, bet daugeliui šiandienos žmonių, pradedančių domėtis savo šaknimis, tokia informacijos pateikimo forma (projekto vykdymo).

tojų nuomone) yra priimtinėsne, lengviau, vienigiau suvokiami lietuviškosios kultūros klomai, o tai svarbu žengiant į kosmopolitiškos Europos bendruomenę. Tęsiant rengi-

nio tradicijas vėliau reikyt orientuotis į aukštesnį informacijos pateikimo lygi ir taip kelti bendruomenės savimonę. Toliau programos eigą nenumatytais pakoregavo Lietuvos bitininkų draugijos viceprezidentai K. Spetyla ir S. Uzelis, išreiškė norą ANP direkcijai įteikti draugijos vėliavą ir padėkoti už bitininkystės verslo propagavimą, aktualizavimą ir tradicijų puoselejimą. Jų prašymu į programą buvo įtrauktas ir A. Lemanu sukurta bei atliekamas bitininkų himnas, sukurta sa-vaitė iki šios šventės. Toliau viskas vyko pagal programą: koncertavo labai Ignalinos žmonių mylima muzikos mokyklos kapela "Almaja" (laidos "Duokim garo" nugalėtoja) bei country kolektyvas "Karčema" iš Tauragės. Kadangi netoli ese vyko

jekto vykdymo grupė stebino apsilankiusi žmonių gausa, nes bendras ap-linkinėse vietovėse vyku-sių renginių fonas buvo įdomus, įvairus ir gausus. Policijos ir prekybininkų duomenimis, atskirais šventės momentais buvo iki 1500 žmonių vienu metu (laisvas įėjimas, pa-stovus judėjimas).

Šventės metu buvo išdalinta apie 800 vnt. specialiai šventei paruoštų leidinukų "Senovinės bitininkystės muziejus Stripeikiuose" bei apie 500 vnt. ANP leidinio "Ladakalnis". Stengėmės, kad kiekvie-na šeima gautų nors po 1 leidinuką. Muziejaus darbuotojai šventės metu nemokamai pristatinėjo muziejaus ekspo-ziciją. Toje pat seniūnijoje veikiančios Linkmenų kavinės darbuotojai šventėje galėjo paskana-nuti blynelių su medumi, kitų gardesių. Muziejaus teritorijoje veikė bitininko R. Vaickaus foto darbų paroda, buvo pristatomos

midaus gamybos tradicijos. Vietos bendruomenė, t.y. Stripeikių kaimo žmonės turėjo pajamų iš mašinų parkavimo kie-muose, iš mugėje reali-zuotų produktų medaus, augalų ir kt. produkcijos.

I šventę iš Ignalinos autobusu stoties 13 ir 14 val. vežė 50 vietų autobusas. Iš šventės jis važiavo 18 ir 19 val. Eismą ir mašinų parkavimo klausimus tvarkė ANP darbuotojai ir Ignalinos kelių policiai.

Apie šventę buvo skelbiama laikraščiuose "Ignalina", "Nauja vaga", "Utenos apskrities žinios", "Ūkininko patarėjas", "Mūsų balsas". Ten pat talpinti ir šventę pristatantys straipsniai. Ignalinos, Švenčionių, Utenos rajono-nuose ir Visagine iškabin-tos 78 afišos. Šventėje dir-bo LTV laida "Panorama" (S. Pabedinskas, laida

Nukelta i 16 psl.

Visagino country, orientavomės savo programą baigti iki 19 val., kad pageidaujančieji spėtų į ją nu-vykti. Reikia pasakyti, kad ši ir tuo pat metu Zarasuose vykusi miesto šventė apsunkino kolektyvų pa-iešką mūsų programai. Visą pro-

Medkopio pabaigos (Žolinės) šventė Senovinės bitininkystės muziejuje Stripeikiuose

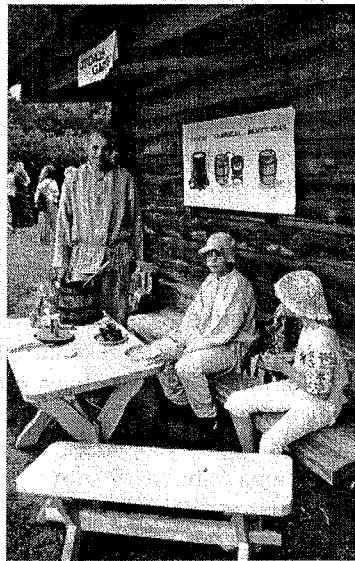
Atkelta iš 15 psl.
rodyta tą pat vakarą) ir A.Buckaus autorinės laidos kūrybinė grupė (reportažas buvo rodomas LTV 2-oje laidoje "Kultūros namai" Sietynas), laikraščiu "Ignalina", "Nauja vaga", "Utenos apskrities žinios", "Ūkininko patarejas" korespondentai. Šventė buvo anonsuojama Lietuvos radio žinių laidose bei laidoje "Gimtoji žemė". Šventė sudarė puikias sąlygas pristatyti šį lietuvišką materialią kultūrą propa-

guojantį objektą Lietuvos ir užsienio svečiams.

Sulaukėme visų pageidautų projekte rezultatų. Pasirašyta bendradarbiavimo sutartis igalins jaunimą įtraukti į bitininkystės verslo plėtrą.

Projekto vykdymo darbo grupė mano, kad būtina ir kitais metais organizuoti šventę muziejuje, nes šis objektas minės 20-ąsius veiklos metines.

Dalia SAVICKAITĖ

1863 metų sukilio paminėjimas prie kapinaičių Minčios girioje ir Minčios malūne

VIETOJE PROLOGO. Besibaigiant rugsėjui, krintant rudeninio žvaigždėms ir Grigo Ratams arčiau atriedėjus prie Paukščių tako, senovėje dar vadinto Paukščių Keliu (protėviai tikėjo, jog žvaigždynais iškeliauja Anapilin paukščiais – gervėmis, gandrais, laukinėmis žąsimis – pavirtusiomis mirusiuju vėlėmis), miškus užplūdus baravykų, raudonviršių ir kitų visokiausiai grybų potvyniui, raistų laumėms pažėrus raudonuojančius spanguolių karolius, gamta mums ir vienai Aukštaitijai, nuo Stelmužės įžuolo, didingojo Taurapilio iki mėlynai padūmavusiu Daunorių miškų, Minčios girių, padovanajo giedrą dieną, kokių kitais metais reta ir rugpjūtyje.

Ankstyvą rytmę, iš senovinių Smolensko vardu pavadintos gatvės Vilniuje, iš nuostabiai gražiai sutvarkyto Vilniaus miškų urėdijos kiemo, kur akij malonina miniatiūrinis dendrariumas, mažasis botanikos sodas ar egzotinių medžių nykštukų darželis, apkaišytas kėniais, kedrais, kalninėm pušelėm, širdžiai mielais kadugėliais, kur dunkso daili pavėsinė su židiniu, iškeiliavome link legendinės Minčios girių, kur atminties aiduose žvanga 1863 metų sukilių sidabru pavirę kardai, kruvinose žarose švytruoją išaštrinti dalgiai, zvimbia pačių laisvės kovotojų išlietos kulkos ir griaudžia juju iš tvirto įžuolo išskobtos, geležim sutvirtintos armotos.

Taryt i 1863 metų su-

kilio 140-ujų metinių paminėjimą visi keliai vedė į Minčią. Tai ir užtvirtinta, sakyčiau, unikaliamė, sukilio vaizdais iliustruotame, lankstinuke "Minčia. 1863 – 2003". Jame aiškiai nurodyta: "Važiuoti nuo Utenos į Zarasus. Ties Jotaučiais yra rodyklė: į dešinę – Minčia – 19 km – pro Spitrenus, Sirvydžius, Balčius. Nuo čia – prie sukilėlių kapinaičių Šeimatiškes link, pagal rodykles, apie 2 km."

Gerą ir nuoširdų žodį norisi tarti lankstinuko autoriui, vienam iš veikliausių iš šauniosios Lietuvos miškininkų kohortos, iš prigimties žemės, miško vaikui ir sūnui, gimtujų apylinkių istorijos tyrinėtojui, atradėjui, saugotojui, Vilniaus miškų urėdo pavaduotojui Jonui

Rimantui Klimui.

Kas jis, Jonas Rimantas Klimas, kuri pažistu jau ne pirmą dešimtmetį? Krašto istorikas, etnografas, šokio ir dainos entuziastas? Viskas sutelpa jo plačioje natūroje, įgimtame talente, organizatoriniuose gebėjimuose. Dar pridursiu: parodėtinis erudicijos ir išprusimo žmogus. Jonas Rimantas man kažkuo primena ir aukštaitiškajį Daukantą, turintį kantrybės raustis archyvuose, sirodoti pageltusius praeities užrašus, dokumentus.

Kad ir lankstinukas "Minčia. 1863 – 2003". Jame sutalpinta tiek mažai žinomas istorinės medžiagos, kad gabiam tyrinėtojui užtektų kokiai

Nukelta į 17 psl.

1863 metų sukiliimo paminėjimas prie kapinaičių Minčios girioje ir Minčios malūne

Atkelta iš 16 psl.

kokiai daktaro disertacijai. Tai ne mano panegirika, o tikra gyvenimiška tiesa.

1998 – ais mano bendrakursis iš Vilniaus universiteto studiju, rašytojas ir publicistas Romas Sadauskas džiaugėsi, kad sutiko Klimą: "Urėdo pavaduotojas – žmogus, kuriu reta. Be savo daugybės pomégiai, turi gerą įprotį – vis kokį gerą darbą padaryti."

Nesuklysiu pasakęs: Minčion keliaavo visi tie, kam brangūs tėviškės, gamtos, istorinės praeities, tautos dvasin-gumo lobiai: profesoriai Antanas Tyla, Romas Pakalnis, dr. Doc. Romualdas Šimkūnas, etnologė, folkloro puoselėtoja Gražina Kadžytė, jau paminėtasis Jonas Rimantas Klimas, daug padirbęs Lietuvos nacionalinių parkų ateičiai Julius Aukštaitis, žurnalistas, gamtininkas Leonardas Gruzdinskas, dainininkė Irena Braženaitė.

O Minčioje geranoriškai laukė būrys bendraminčių, kurių prisiidėjimas paminėjimą pakylėjo į optimistinę laisvės šventę. Tie žmonės: Tauragnų klebonas Bronius Šlapelis, Kazitiškio ir Dūkšto kunigas klebonas Jonas Kardelis, Tauragnų seniūnas Alvydas Da-nauskas, kultūros namų administratorė Jūratė Šinkūnienė, kraštotyrininkas Algirdas Kulys, ANP direkcijos vyr. spicialistas, miškininkas Audrius Mameniškis, Minčios giri-ninkė Janina Kriūgiškytė ir jos pavaduotojas Mykolas Šinkūnas, folkloro ansamblis "Le-vindra".

**KODĖL ANT MOKO
AKMENS IŠKALTĮ
SKAIČIAI – 1864?**

Kelionė link Minčios pavadinčiau prisiminimų apie tėviškes, aukštaičių kraštą, nemintų mišlių ir praeities paslapčių kelione. Nerimo visa-dos žingeidus ir kaimo išmin-ties rinkėjai, o po to per spaudą, atsiminimų sėjėjas jauni-mui ir įvairiausio amžiaus žmonėms Romualdas Šimkū-

nas. Jam tarsi antrino anoj pusėje Tauragno ežero dunk-santis Taurapilis. Piliakalnis, kurio gelmėse skamba nusken-dusios auksabokštės bažnyčios varpai, o požemyje kankliuoja kanklininkas, užmigdės taurus.

...O kodėl ant užburtojo Moko akmens iškirsti skaičiai – 1864? Samanos, pasak Sélos

Žieždrių velnio ar Balčių ra-ganu. Papriestarausiu pasauli-nio garso mitologo Norberto Vėliaus, skersai išilgai dar aname amžiuje išvaikščiojusio rytinius girių ir tarpuezerių pa-kraščius, žodžiai: "Nyktan-čių kaimų, sugriuvusių iki pa-matų dvarų legendos, laikui bėgant, tampa istorijomis, ku-

tvirtoji atrama. Ginučių, Šeimatišes, Tauragnų ir Taurapilio piliakalniai ir jų pilys užtverė kalavijuociams kelią į Vilnių.

Jonas Rimantas Klimas savo sudarytoje knygoje "Kukuja gegiutė (gegutė)", skir-snijo "Ažvinčių krašto praeitis" (1999) rašo: "Lietuvių kariai ne kartą žygiau į Livoniją. 1357 metais ten buvo "lie-tuviu iš Stripeikių". Stripeikiai – kaimas Tauragno galužeryje. Ten vašku ir medumi kve-pia Bitininkystės muziejaus aviliai.

"Nalšios" vardu pagerbtas Vilniaus miškininkų an-samblis, kuris susibūrė Atgi-mimo priešaušryje, 1984 m. "Nalšios" ansambliečiai ne tik dainavo, šoko, bet ir išvaikščiojo pėsciomis Ažvinčių, Tolimėnų, Kazitiškio, Palūšės, Ginučių kaimų apylinkes. Užraše daugybę autentiškų dainų, melodijų, pasakojimų. Iš šio surinkto liaudies lobyno "Nalšia" parengė programą, kurią pavadino "Kukuja gegiutė". 1999 metais "Nalšia" pažymėjo kūrybinio darbo penkiolikos metų sukaktį. Be to, šias dainas, pasakojimus, melodijas "Nalšios" ansambliečiai išraše į garso juostą.

Paminklą pašventinio Tauragnų klebonas Bronius Šlapelis.

žvejo Antano Šimkūno, įkopu-sio dešimton dešimtin, paslėpē skaičius – 1831, 1860 ... Gal tuos skaičius iškalė miškuose besislapstantys, gyvi išlikę 1863 metų sukilieliai, tarsi pri-mindami, kad visos liaudies kovos, visi žygiai – neužmirš-tami.

Kelias, kuriuo važiuojame palei Tauragną, - istorinis. Šeimatišes senolai prisimena savo prosenių pasakojimus: senasis kelias Tauragnuosa éjęs pro Pilkelius. Kelią palei Tauragną ištrypė prancūzų maršalo Néjaus 3-ojo korpuso pėstini-kai ir raitelai. Girdi, žygiodami link Vitebsko.

Apie pilkapius šnekama, o kur prancūzkapiai? Pagaliai, kunigaikščių Rigmanto (Rim-gaudo), Tauro, Sėlio legenda. Ar tai vienas asmuo, ar trys vadovai?

Taurapilio papédėse po-karyje archeologai aptiko kapą su brangiomis ikapémis. Dviašmenį kalaviją puošė si-dabrinė makštis su brangakme-nais. Tai tarsi patvirtino daktarės Eugenijos Šimkūnaitės užrašytą legendą apie kuni-gaikščio Sėlio kapą.

Skeptikai mane sustabdys: gržtame prie pasakų vaikams,

riomis tikima. Romantika – vienas gražiausiuų būdu prisi-liesti prie tautos dvasin-gumo, savimonės šaknų. Kai užraši-nėju, sakykim, nuskendusio ežere Kančlogino miesto, pa-našaus į Raigardą, legendą, aš tikiu ta legenda, nes joje atsi-skleidžia toks grožis, kaip ir širdimi išdainuotoj senovinėj

Kalba skulptūros autorius ir gamintojas dr. Romualdas Šimkūnas.

dainoj ".

Jonas Rimantas Klimas mintimis klojojo po Ažvinčių ir Minčios girią, šiauriniais didvyriškosios Nalšios pa-kraščiais. Linkmenys, ir Tau-ragnai buvo Lietuvos valstybės

joje – 38 rytu aukštaičių dai-nos, šokiai, pasakojimai. Atei-ties kartoms išsaugota ne tik "Nalšios" ansambliečių įdaina-vimai, o ir 1939, 1964, 1984 metais išrašyti kaimo dainin-Nukelta i 18 psl.

1863 metų sukilimo paminėjimas prie kapinaičių Minčios girioje ir Minčios malūne

Atkelta iš 17 psl.

grožio muzika. Keitėsi ansamblis vadovai. Tačiau nuo pat "Nalšios" susikūrimo ansamblis siela – Jonas Rimantas Klimas:

ATIDARYMO GARSAS – LABANORO DŪDA

Saulėtą vidurdienį spinduliuojančioje girioje tarsi garbės sargyboje stojó variakamienės pušys, žaliomis skaromis apsigibusios eglės, tokie balti, sakytm, méniesienų išbalinti beržai. Prie Minčios sukilėlių kapinaičių susikaupejo žmonės nuo Tauragnų, Vyžių, Balčių, Rūgšteliškio. Profesorius Antanas Tyla idėmiai klausési Minčiakumpio senbuvijus Antano ir Stanislovo Petkevičių, Onos Petkevičiūtės – Dapkiénės pasakojimų apie tolimą praeitį, gyvenimo vėtras, laisvą girią žmonių prigimti.

...Lauktoji akimirka! Nuaidi Vilniaus pedagoginio universiteto studento "kalbinama" Labanoro dūda. Tai atidarymo, pagarbos senkapių tylai garsas.

Tarus atidarymo žodį Tauragnų seniūnui Alvydui Danauskui, plykstelėjo šventojo Laisvės ugnis. Au kurą uždegė okupantų kaniklas praėjės Stanislovas Petkevičius iš nuošaliojo Minčiakumpio.

Regis nustojo ošusi Minčios girią, besiklausydama profesoriaus habil. dr. Antano Tylos žodžių: "Minėdami 140-iasias sukilimo metines, mes prisimename jį kaip aukų pareikalavusį išsivadavimo, laisvės ir demokratijos įteisinimo sieki. Mes jį prisimename, nes patys esame laisvos Lietuvos piliečiai ir suprantame laisvės vertę. Vertybę,

kuri riša mus visus ir sieja su visu demokratiniu XXI amžiaus pasaule. Be savo didvyrių – nera ir tautos".

Tauragnų klebonas Bronius Šlapelis pasaké pamokslą – maldą ir pašventinio iš guobos išdrožtą, sumeistrautą koplytstulpį. Atminimo lenta "Žuvusiems už laisvę. 1863" – tarpu Minčios pušynu, ezeru, tyru kaip ašara upokšnių gimusio, augusio, žmonėsna išėjusio, publicisto, gamtos

prie Oršos, prie Salaspilio, prie Daugpilio, prie Širvintų, Ažvinčių ir Minčios girioje, Želmeniškėse, nukankintus kalėjimuose, mirusius Šibiro platybėse, palaidotus parapijų kapinėse ir nežinomose vietose prisiminkime ir pagerbkime maldą ir darbais".

Poetas Petras Panavas sakė, jog nemiegojės prieš ši paminėjimą iki saulėtekio, pàkol giria jam nesueiliavo:

dainas. Jonas Rimantas Klimas skaitė ištraukas iš jo surastų archyvuose, bibliotekose karinių sukilėlių malšintojų Minčios apylinkėse dokumentų.

Neįkainojamos vertės vienos žmonių prisiminimai, kuriuos apie 1863 metų sukilimą Minčioje po kruopelytę surinko ir renka kraštotorininkas Algirdas Kulys.

Pateikiame tų prisiminimų fragmentus.

"...1863 metų pavarai, pačioj oréj, nuo Daugailių metyžnikai pro Dubulės kryžkelę atjojo Minčion. Sako, kely juos sutiko kunigas Staševskis (Staliuševskis?). Su juo sukilėliai kalbėjė, jis jiems davės paaškinimus. Dubulės sankryžoj sukilėliai kažką užkasę ir sukravę iš akmenų krūsnį. Paskui atjojo Minčion. Kiti čia jau pèsti buvo susirinkę. Sako, sukilėliai jodami dainavę: "Ataùžkit, šalti lietūs, prauskit žemę ir velékit..."

Kai sukilėliai pasise-mė iš šulinio vandens pirmą kibirą gerti, tai giesmę sugiedeojo ir tik po to gérė.

Vietos gyventojai juos viskuo aprūpino. Kiti netgi dave arklius. Bet duodami arklius, juos perdažé iš žolių padarytais dažais, kad neatpažintų aplinkiniai žmonės, kieno arklys. Matyt, bijojo išdavikų...

...Kai prisidėjo prie sukilėlių keliolika jaunu vietinių vyruku, juos kaimas išlydejo. Lydëdami laikesi už balnakilpių, eję toli greta. Tai turejo lentlę sekme.

Dauguma sukilėlių turėjė pistoletus. Kaimieciai turėjė dalgius, atlenktus į viršų...

Nukelta į 19 psl.

Kalba prof. Antanas Tyla.

dainius dr. Romualdo Šimkūno subtilus kūrinys. Sakytm, jam paklūsta kaltas ir medis, atiduodami savo šilumą ir grožį. Savo kalboje Romualdas pasidžiaugė švente. Prisiminė gyvajį paminklą, netoli ese augančią drūtuolę Žigo liepą, kuri, tikriausiai, matė Minčios sukilėlius, girdėjo jų žingsnius ir nerimastingą žirgų prunkštima.

Istorinė atmintis – didelė tautos brangenybė. Vi-siems – ir senimui, ir jaunimui. Tarsi Laisvės oratorijskambėjo Jono Rimanto Klimo užmanyta ir sukurtą "Atmintis". Sakrališkį jossios žodžiai: "Miegančius pilkapiuose, kritusius kovo-se už Lietuvos valstybę prie Vokslos, Žalgirio laukuose,

Minčioje šviną lieja.

Minčioje geležį dilia.

Minčioje meldžia Dievą

Neregēti dar sukilėliai.

Iš anksto – amžiną atilsj,

Iš anksto – už būsimą

Lietuvą!

Skubékime dalgį aštrinti,

Skubékime kulką atlieti.

Malūne kulkas liejo, užė "Eglą ūžuola", taukšėjo moterų kultuvės, perspėdamos apie pavojų...

Sukilimo atmintis naujomis spalvomis nušvito restauruotame senoviniame Minčios malūne – muziejuje prie veržlios girių padūkélés Minčios upelės.

Gražina Kadžytė poetiskai, lyriškai kalbėjo apie visų laikų laisvės kovotojų

1863 metų sukilio paminėjimas prie kapinaičių Minčios girioje ir Minčios malūne

Atkelta iš 18 psl.

Buvo sukilielių nuo Kazičchio iš pono Razkio dvaro, iš Geibų dvaro (nuo Salako), iš Bajoriškių Dauguma jų buvo mokyti, kalbėjė jie daugiau lenkiškai..."

Ši ištrauka iš leibgvardijos grenadierių pulkininko Poltorackio 1863 m. rugpjūčio 5 d. Raporto Vilniaus karinei apygardai, kurią malūne paminėjimo dalyviams perskaitė Jonas Rimantas Klimas:

"Nežiūrint mūsų (3-osios linijinės ir 2-osios šaulių kuopų pusės ulonų ir kazokų eskadrono) greito judejimo, sukilielius perspėjo iš Salako, ir kai kazokai, vadovaujami poručiko Kazarino, priartėjo prie Minčios ir riscia įsi-veržė pirmyn, apsupo visus gamyklos (malūno, vario kalyklos, milo velyklos) pastatus, tai suėmė tik du priklausančius šaikai (gaujai). Kita partija, apie 300 žmonių, prieš dvi valandas pasislėpė miške. Už pusės varsto pasivijome atsitraukinėjančią gaują. Mūšis prasidėjo 6 (dieną) ½ valaro valandą..."

Buvo kam perspėti Minčios sukilielius. Pamačius kazokus, Rūgšteliškio, Minčiakumpio moterys į lieptus daužydavo kultuvėmis. Stebėjimo bokštū tapo eglė milžinė, kurią giriros žmonės vadino "Eglia ūzuola", nes ji nuolatos ošdavo.

Mūšis buvo nelygus. Sukilielai turėjo pasitruksti. Sužeistuosius tvarstė beržotošėmis, o po to – tik drobe. Minčioje kazokai siautėjo, plėšikavo, kardais kapojo šventus paveikslus pirkiose.

Iš Algirdo Kulio užrašytų prisiminimų:

"Sukilielai, matyt, buvę perlaidoti Minčios kai-

mo kapinaitėse. Jos buvusios apkrautos akmenimis. Elgeta Bimbėlis pastatejė kryžių. Mediniai kryžiai kapinaitėse išpuvo, liko tik šis Bimbėlio akmeninis. Bet daugumą sukilielių vietas gyventojai palaidojo Sudžiuvičės kapuose (nuo Minčios 1,5 km miške į Šeimatiškės kaimo pusę). Laidojant, sako, ant sukilielių krūtinį uždėjė kardus..."

Sukilielai buvo išduoti. Juos už Judo grašius, už kvortą degtinės Zarasų ar kitoj karčiamoj pardavė tūlas Musteikis – baldų ir skrynių meistras iš Tauragnų. Jis girtas išsiplepejo caro baudėjų agentui žydai Michelui Pres-Eizenui. Tai patvirtina majoro Nikiforovo raportas 3-ojo pėstinių bataliono ir pulko vresnybei.

Juodas darbas – išdavystė. Pardavusių "velniui dūsią" visais laikais ir visados atsirasdavo. Andai Dūkštų ažuolynas taipogi mena 1863 metų sukilielius. Už Vilniaus, prie Dūkštų upelio klebono J.Dembinskio buvo įkurta sukilielių ligoninė. Numalšinus sukiliam, Dūkštų bažnyčios turtą carinė valdžia konfiskavo. Šešiasdešimties ha nuo bažnyčios aplėštos žemės veliau dori žmonės pavadino Judo žeme.

Malūne – muziejuje įvyko įdomios ekspozicijos, skirtos 1863 metų sukiliui, atidarymas. Talentinių atlirkto litografijų vaizdais prakalbo Arturas Grotteris (1837-1867). Tai Galicijoje gimęs lenkų tapytojas ir piešėjas, mokėsis Lvove, Krokuvoje, Paryžiuje, Vienoje, Miunchene.

Bene labiausiai jau nuololi išgarsino (mirė Pirenauso, būdamas 30 metų, vos metus pragyvenęs su

savo gražuoole žmona prancūzaite Vanda Monė) 1863-1864 sukiliimui pašvestos jo litografijos – Polonia (9 lakštai), Lituania (6 lakštai).

VYŽIŲ KAIME ROMUALDO ŠIMKŪNO TÉVONIJOJE

"Visi žmonės turi savią giminę, laimingesnį joje išauga. Ne kiekvienam likimas lemia ten gyvenimą nugyventi. Ten kur iš kartos į kartą perimami papročiai, kur savi vaizdai, garsai ir net mintys. Tačiau toli nuo giminų namų atsidūrės žmogus į juos nuolat sugrižta, ieško atgaivos" – tai dar XX amžiuje baigiantis, ant XXI amžiaus slenkšio išsakyti Jono Rimanto Klimo žodžiai.

Tokia atgaivą grįždamis iš Minčios malūno, patyrėme maloniai pakvieti Romualdo Šimkūno jojo tėvų sodybon, kur tiek daug kaimiškos atminties memorialinių ženklų. Mažai kas žino, kad Romualdas – gabus pušies, ažuolo, kitokiu kietmedžiu prakalbintojas. Aš jis dar pavadinčiau medžio skulptoriumi, dainumi. Juk jis su medžiu tarsi šnekasi. Medis jam atiduoda savo šiluma, groži. Sodyboje rymo stogastulpiai: "Čia mums buvo gera", "Kur jūs, išskridę paukščiai...", "Rūpinėjelis".

Vidur kaimo – kryžius su įkirstais žodžiais: "Mes čia – tik svečiai". Ir senovinė Vyžių kapinėse išsiavaikščiojo mediniai Romualdo stebuklai. Kryžiai, stogastulpiai: "Tiems, kurių kryžiai sudūlėjo", "Ableisk, motin!", "Sudie, išėjusiems namo!"

Vakarienė vyko medžiu kvepiantchoje pastogėje,

pavadintoje Baubeliu. Sa-votiškame kaimišką daiktų, kalvių, žvejų, dailidžių, miškakirčių, audėjų įrankių, inagių muziejuje. O baubelis Vyžių kaimo žmonėms – kankorežis. Juk jais karūnuota giria. Kankorežiai – voverių, kryžiasnapių duona ir džiaugsmas. Kankorežiai – séjos, brandos, gausos simbolis.

Romualdo galvoje kirba žodžiai, kurie medyje turėti jamžinti šio krašto nuostabiuosius muzikantus. Vienas jų – Petras Žigas (Makaras). Ir lentoje bus išskaptuota: "Kur širdį guodė Petro Žigo (Makaro) smuikas. 1911-1995".

...Gražias balsais gržiausias Minčios dainas dainavo Jonas Rimantas Klimas, Irena Braženaitė. Ūkė Labanoro dūda Vilniaus pedagoginio universiteto studento Jono Tumasano rankose.

Vėl visu konkretumu pajautėme "Nalšios" ansambliečių svajonę, kad atėjo séjos metas. Atėjo metas dvasinius lobius sugrąžinti. Gyvenimui. Per valstybines programas, negailint lėšų švietimo, kultūros, švenčių, apžiūrų konkursų reikalams. Tylinčios girių dainos turi vėl suskambėti – jaunai ir gaiviai. Nevalia surankiotam folklorui dulkėti archyvų lentynose. Tik tada ją pateikiusieji ir rinkusieji bus laimingi, jei surinktas derlius bus pasėtas žmonių širdyse.

Tai tarsi tvirtino laimingas studentas Jonas Tumasonis, iš užmaršties prikėlės Labanoro dūdą. Gal tik tokios laimės, tokio džiaugsmo mums ir tereikia.

**Leonardas GRUDZINSKAS
Nuotraukos R. Klimo**

TURIZMO CENTRAS "PALŪŠE"
4759 PALŪŠE, IGNALINOS RAJ.
 TELEFONAI: +370-386-52891
 +370-386-47430 (VISA PARA)
 +370-615-21401 (VISA PARA)
 FAKSAS: +370-386-52891
 EL. PAŠTAS: turizmas.amp@is.lt
www.paluse.lt

Turizmo centre puikiai gali praleisti laiką tiek mažesnes, tiek didesnes pajamas turinčios šeimos ir pavieniai asmenys. Sporto pasaulio žmones kviečiamė ruoštį krepšiniu, buriavimo, irklavimo, žvejybos, slidinėjimo, orientaciniu bei kitu rūšiu sportines stovyklas, varžybas. Moksleivių, studentų stovyklą, įvairių pasitarimų ir konferencijų dalyvius kviečiamė kompaktiškoje teritorijoje tobulintis, maitintis, aktyviai polisiauti, nakvoti.

NAKVYNĖS KAINOS (1 kambarys 1 parai):

Administracinis pastatas

(1-, 2-, 3- ir 4-viečiai kambariai)

1-vietis kambarys – 27 Lt
 2-vietis kambarys – 37 Lt
 3-vietis kambarys – 47 Lt
 4-vietis kambarys – 52 Lt
 WC, šiltas, šaltas vanduo, dušai aukštė.
 Yra salygos maisto gaminimui.
 Kambariai žiemą šildomi.

Žaliosios g-vės vasaros tipo nameliai (2-viečiai kambariai)

2-vietis kambarys – 30 Lt
 WC, šiltas, šaltas vanduo, dušai atskiroje patalpoje.

Miškininkų g-vės vasaros tipo nameliai (4-viečiai kambariai)

4-vietis kambarys – 62 Lt
 WC, šiltas, šaltas vanduo, dušai atskiroje patalpoje.

Nakvynė su sava balta palyne – 10 Lt 1 žmogui 1 parai. Vaikai iki 3 metų apgyvendinami nemokamai.

Dvių kambarių vasaros tipo namelis – 70 Lt 1 parai.

WC, šiltas, šaltas vanduo, dušai atskiroje patalpoje. Kambariai žiemą nešildomi.

Trijų kambarių numeris su daliniais patogumais pirties namelyje – 140 Lt 1 parai.

Pirties namelio nuoma (gyvenamieji kambariai, salė, pirtis) – 450 Lt 1 parai.

Už vietą palapinei statyti Turizmo centro teritorijoje (WC, šiltas, šaltas vanduo, dušai atskiroje patalpoje. Yra salygos maisto gaminimui) – iki 3 parų 10 Lt, nuo 4-9 parų – 7 Lt, nuo 10 paros – 4 Lt.

Kambariai su patogumais

1 para	nuo 4 paros	nuo 7 paros
--------	-------------	-------------

DviVietis kambarys su patogumais

ir virtuve 80 Lt 70 Lt 55 Lt
 WC, šiltas, šaltas vanduo, dušas, vonia, šaldytuvas. Žiemą numeris šildomas.

DviVietis kambarys 60 Lt 50 Lt 40 Lt
 WC, šiltas, šaltas vanduo, dušas, vonia, šaldytuvas. Žiemą kambariai šildomi.

Parko g-vės vasaros tipo nameliai

(2-, 3-viečiai kambariai)
 2-vietis kambarys – 37 Lt
 3-vietis kambarys – 44 Lt
 WC, šiltas, šaltas vanduo, dušai atskiroje patalpoje.

Kemp-kvadro g-vės vasaros tipo nameliai (2-viečiai kambariai)

2-vietis kambarys – 34 Lt
 WC, šiltas, šaltas vanduo, dušai atskiroje patalpoje.

Draugystės g-vės vasaros tipo nameliai (2-viečiai kambariai)

2-vietis kambarys – 28 Lt
 WC, šiltas, šaltas vanduo, dušai atskiroje patalpoje.

Ekskursijos, vandens žygiai vartimis, žygiai pėsciomis po Aukštaitijos nacionalinių parkų

Lankytinos vietas: Palūšė – informacijos centras. Palūšės bažnyčia su varpine – architektūros ansamblis. Akmens amžiaus gyvenvietė. Paminklas kompozitorui M.Petrauskui – pirmosios lietuviškos operos "Birutė" autorui. Botanikos takas. Meironys, Vaišniūnai, Šakališkė – gatviniai kaimai. Tautodalinių medinių skulptūrų ansamblis prie Lūšių ežero. Šuminai, Vaišnoriskės, Kretuonys, Salos II, Varniškės II – etnografiniai kaimai. Medžiai – gamtos paminklai. Vandens malūnai – technikos paminklai. Ginučių piliakalnis – Linkmenų pilies vieta. Ladakalnis, Lygumų kalnas – vienos vaizdingiausių nacionalinio parko vietų. Senovinės bitininkystės muziejus. Tauragnas – giliausias Lietuvos ežeras. Žeimenis – ilgiausias nacionalinio parko ežeras. Šakarvos, Ginučių, Palūšės, Vyžių, Minčios pilkapiai. Rėškutėnų muziejus ir apylinkės, paukščių stebėjimo bokštelių.

Ekskursijų vadovas – 1 val. – 25 Lt, užsienio kalba (anglių, vokiečių, rusų) – 1 val. – 35 Lt.

Ekskursija Ginučių vandens malūne:

suaugusiams – 20 Lt,

moksleiviams – 15 Lt.

Bilietai į senovinės bitininkystės muziejų:
 suaugusiams – 3 Lt,
 moksleiviams – 1 Lt.

EKOLOGINIO ŠVIETIMO CENTRO TEIKIAMŲ PASLAUGŲ KAINOS

(Kreiptis į Aukštaitijos nacionalinio parko direkciją telefonais:
 +370-386-47478, 47402)

1 para nuo 4 paros nuo 7 paros

DviVietis kambarys su patogumais ir virtuve

80 Lt 70 Lt 55 Lt

WC, šiltas, šaltas vanduo, dušas. Žiemą kambariai šildomi.

Dvių kambarių numeris su patogumais ir virtuve

160 Lt 140 Lt 120 Lt

WC, šiltas, šaltas vanduo, dušas. Žiemą kambariai šildomi.

Konferencijų salės nuoma

1 valandai	1 dienai
50 Lt	200 Lt

Naujiena!

Turizmo centras "Palūšė" svečius kviečia naudotis nauja paslauga – ekskursija po Aukštaitijos nacionalinį parką (Ladakalnį, Ginučių piliakalnį, Ginučių vandens malūną, senovinės bitininkystės muziejų), bei poilsį gamtoje, ragaujant mūsų krašto patiekalam skambant gyvai muzikai. Išvykos trukmė 5-7 val. (ekskursija, kava, arbata Ginučių vandens malūne, kulinarinio paveldo patiekalų ragavimas gamtoje). Maršruto kaina 30 žmonių grupei – 1320 Lt.

SPORTINIO IR TURISTINIO INVENTORIAUS NUOMA

Turizmo centras "Palūšė"

1 val. 1 parai

Dvių vietų palapinė "Kupol"	-	10 Lt
Palapinė "Žeimena"	-	8 Lt
Miegmaišis "Žeimena"	-	4 Lt
Miegmaišis "Žeimena"	-	6 Lt
Šašlykinė	5 Lt	10 Lt
Hamakas	-	5 Lt
Kirvis	1 Lt	5 Lt
Kamuolys	1 Lt	6 Lt
Teniso raketės	2 Lt	-
Slidės su laždomis ir batais	3 Lt	10 Lt

NAKVYNĖS KAINOS GINUČIŲ VANDENS MALŪNĖ

1 para nuo 2 paros nuo 4 paros

DviVietis kambarys

50 Lt 40 Lt 30 Lt

WC, šiltas, šaltas vanduo, dušas bendro naudojimo. Žiemą kambariai nešildomi.

Trivietis kambarys

70 Lt 60 Lt 50 Lt

WC, šiltas, šaltas vanduo, dušas bendro naudojimo. Žiemą kambariai nešildomi.

Vasaros sezono metu veikia Ginučių malūno užkandinė.

Redakcijos adresas: Palūšė LT-4759, Ignalinos rajonas,

Aukštaitijos nacionalinio parko direkcija.

Redaktorė Dalia SAVICKAITĖ.

Nuotraukos J. Klimo, A. Panavo, B. Šablevičiaus.

Maketav UAB "Ignalinos spaustuvė".

Leidėjas: Aukštaitijos nacionalinio parko direkcija

Spausdino UAB "Ignalinos spaustuvė"

Užsak. nr. 396

Tiražas 1000 egz.

Kaina sutartinė.